

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE’DE 2023 YILINDA MEYDANA GELEN DEPREMİN
MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ:
KAHRAMANMARAŞ İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eda SERDAROĞLU

DOÇ. DR. Hayriye Sibel GÜLSE BAL

TOKAT- 2025

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Hayriye Sibel GÜLSE BAL danışmanlığında hazırlamıŐ olduğum “Türkiye’de 2023 Yılında Meydana Gelen Depremın Mevsimlik Tarım İşçileri Üzerine Etkileri: Kahramanmaraş İli Örneği” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

29/09/2025

Eda SERDAROĞLU

JÜRİ KABUL VE ONAY

Eda Serdaroğlu tarafından hazırlanan “**Türkiye’de 2023 Yılında Meydana Gelen Depremiñ Mevsimlik Tarım İşçileri Üzerine Etkileri: Kahramanmaraş İli Örneği**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 15 Ağustos 2025 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Üye (Başkan): Doç. Dr. Güngör KARAKAŞ

Üye (Danışman): Doç. Dr. Hayriye Sibel GÜLSE BAL

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Esra KAPLAN

ONAY

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının her aşamasında, yol göstericiliği ve sabrıyla bana rehberlik eden, akademik gelişimime değerli katkılar sunan danışmanım Doç. Dr. H. Sibel GÜLSE BAL'a en içten şükranlarımı sunarım. Çalışmamın yürütülmesinde kıymetli desteğini esirgemeyen dostum Hülya Güloğlu Özbek'e, bu süreçte yardımlarını esirgemeyen değerli meslektaşım Aysel Ergün'e gönülden teşekkür ederim. Akademik ve kişisel hayatımda her zaman yanımda olan, sevgisi ve desteğiyle güç bulduğum ablalarım Esra Yılönü ve Ebru Ayan 'a minnettarım.

Her zaman yanımda olarak sevgi, emek ve dualarıyla bana güç veren annem, babam ve abime teşekkür ederim.

Deprem felaketinde kaybettiğim, yaşamımda yeri doldurulamaz derin izler bırakan sevgili kuzenlerim Rukiye Yılönü, Hatice Yıldızlı, İsrafil Yıldızlı, Fahri Yıldızlı'yı rahmet, sevgi ve özlemlerle anıyorum. Bu çalışmayı onların aziz hatıralarına ithaf ediyorum.

Hayatımın en önemli motivasyon kaynakları olan canım çocuklarım Çınar Serdaroğlu ve İpek Serdaroğlu'na sabır, umut ve ilham verdikleri için teşekkür ederim.

Eda SERDAROĞLU

ÖZET

TÜRKİYE’DE 2023 YILINDA MEYDANA GELEN DEPREMİN MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ: KAHRAMANMARAŞ İLİ ÖRNEĞİ

Serdaroğlu, Eda
Yüksek Lisans, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hayriye Sibel Gülse Bal
Ağustos 2025, xi + 91 SAYFA

İnsanlığın var olduğu zamanlardan beri yeryüzü farklı doğal afetlerle karşılaşmaktadır. Bunlar arasında en önemlileri; deprem, seller, çığ, volkanik faaliyetler vb. dir. Deprem kuşağı üzerinde bulunan Türkiye’de farklı zamanlarda çok şiddetli depremler meydana gelmiştir. En son meydana gelen ve yüzyılı felaketi denilen Kahramanmaraş merkezli deprem ile çok can ve mal kaybı yaşanmıştır. Sonrasında tüm sosyo ekonomik alanlarda etkileri gözlenen bu deprem Türkiye’de hem genel ekonomiyi hem de yöre tarımını ve ekonomisini etkilemiştir. Bu çalışmada bu felaketin yöre tarımının önemli tamamlayıcısı olan mevsimlik tarım işçiliğine etkisi araştırılmıştır. Yörede üretim deseninin özellikle insan gücüne ihtiyaç duyması ve Türkiye’nin tarımda modern ve mekanize uygulamalara geçikmesi sebebiyle mevsimlik tarım işçiliği üretimin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada Kahramanmaraş’ta yaşanan depremin mevsimlik tarım işçileri üzerinde ne gibi etkilere sebep olduğu araştırılmıştır. Bu amaçla Kahramanmaraş ili Onikişubat, Pazarcık, Dulkadiroğlu, Türkoğlu ilçelerinde mevsimlik tarım işçiliği yapan kişilerin ve onların ailelerinin 2023 Kahramanmaraş depremlerinden etkilenme durumları, yaşadıkları zorlukları belirlenip uygun olan çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında, mevsimlik tarım işçilerinin depremler sırasında yaşadıkları zorluklar; çalışma saatleri, barınma, sağlık, çalıştıkları bölgelerdeki tarım arazilerinin depremden etkilenme durumları, deprem sonrası barınma eğitim ve sosyal desteklemeler gibi farklı soruların yer aldığı anketler hazırlanarak Kahramanmaraş bölgesindeki tarım işçilerine uygulanmıştır. Anketlerden Elde edilen veriler Ki kare analizi ile yorumlanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak Kahramanmaraş’taki arazi yapılarının kısmen de olsa engebeli olması teknolojik

imkânlardan faydalanmayı kısıtladığından dolayı mevsimlik tarım işçisi istihdamına gerek duyulmaktadır. Araştırma bölgesi ile birlikte 11 ili etkileyen depremde işçilerin %68,22 si Kahramanmaraş'ta bulunduğunu ve diğerleri de çevre illerde ikamet ettiğini ifade etmişler ve bunların %62,62 si depremden doğrudan etkilendiğini belirtmişlerdir. Analizlerde doğrudan etkilenmeyen kesim deprem üssü bölgesinden uzakta veya daha az hasarla atlatmış olması doğrudan etkilenme durumunda önemli yer tutmaktadır. Ki-kare analizi sonucunda depremden etkilenme ölçütleri ile tarımsal alanlarda hasar ve ürün kaybı olduğuna inanma, işçi ve tarımsal girdi temininde yaşanan zorluklar, tarımsal girdi fiyatlarındaki artış, konut sorunu ve göçü düşünme konuları arasında farklılık olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Tarım İşçileri, Doğal Afetler Ki kare analizi

ABSTRACT

THE EFFECTS OF THE 2023 EARTHQUAKE IN TURKEY ON SEASONAL AGRICULTURAL WORKERS: THE EXAMPLE OF KAHRAMANMARAS PROVINCE

Serdaroğlu, Eda

Master's Degree, Department Of Agricultural Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hayriye Sibel Gölse Bal

Agust 2025, xi +91 PAGE

Since the dawn of humanity, the earth has been confronted with various natural disasters. The most significant of these are earthquakes, floods, avalanches, volcanic activity, and other similar events. Turkey, located in a seismic zone, has experienced very severe earthquakes at various times. The most recent earthquake, centered in Kahramanmaraş and known as the "disaster of the century," resulted in significant loss of life and property. This earthquake, whose aftermath affected all socioeconomic sectors, impacted both the general economy and regional agriculture and its economy. This study investigates the impact of this disaster on seasonal agricultural work, a crucial component of regional agriculture. Because the regional production pattern relies heavily on manpower and Turkey's lag behind in adopting modern and mechanized agricultural practices, seasonal agricultural work is crucial for the sustainability of production.

This study investigates the impact of the Kahramanmaraş earthquake on seasonal agricultural workers. For this purpose, we aimed to determine the impact and difficulties experienced by seasonal agricultural workers and their families in the Onikişubat, Pazarcık, Dulkadiroğlu, and Türkoğlu districts of Kahramanmaraş province, and to propose appropriate solutions. As part of the study, surveys were prepared and administered to agricultural workers in the Kahramanmaraş region, addressing the challenges experienced by seasonal agricultural workers during earthquakes, including working hours, housing, health, the impact of the agricultural lands in their areas of employment, and post-earthquake shelter, education, and social support. Data obtained from the surveys were interpreted using chi-square analysis. Consequently, the relatively rugged terrain in Kahramanmaraş limits the use of technological resources, necessitating the employment of seasonal agricultural workers. In the earthquake, which affected 11 provinces, including the study area, 68.22% of the workers reported living in Kahramanmaraş, while the others reported living in surrounding provinces, with 62.62% of these workers reporting being directly affected by the earthquake. In the analyses, whether the area not directly affected is far from the epicenter or has survived with less damage plays a significant role in the direct impact. Chi-square analysis revealed a discrepancy between the criteria for earthquake impact and the belief in damage and crop loss in agricultural

areas, difficulties in obtaining workers and agricultural inputs, increased agricultural input prices, housing problems, and consideration of migration.

Keywords: Earthquake, Agricultural Workers, Natural Disasters, Chi-square Analysis

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK SÖZLEŞME	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Önemi	1
1.2. Çalışmanın Amacı	3
1.3. Tezin İçeriği ve Kapsamı	3
2. KURAMSAL TEMELLER/GENEL BİLGİLER, LİTERATÜR ÖZETLERİ, MATERYAL VE YÖNTEM.....	5
2.1. Kuramsal Temeller	5
2.1.1. Deprem	5
2.1.2. Tarım İşçi, Tarım İşçiliği ve Mevsimlik Tarım İşçiliği Kavramları.....	6
2.1.3. Mevsimlik Tarım İşçileri	8
2.1.4. Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çalışma Koşulları.....	9
2.1.5. Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Yasal Çerçevesi	11
2.2. Araştırma Yöresi Hakkında Genel Bilgi.....	13
2.2.1. İl Tarihi	13
2.2.2. Coğrafi Konum	14
2.2.3. Nüfusu	14
2.2.4. İdari Durum	14
2.2.5. Tarım ve Hayvancılık	15
2.3. Literatür Özetleri	16
2.4. Materyal ve Yöntem	29
3. BULGULAR VE TARTIŞMA	32
3.1. Anket Yapılan İşçilerin Demografik Özellikleri.....	32

3.2. Anket Yapılan İşçilerin Mevsimlik Çalışma Durumları.....	40
3.3. Anket Yapılan İşçilerin ve Bölgenin Depremden Etkilenme Durumu	48
4. SONUÇ ve ÖNERİLER	66
KAYNAKLAR	71
EKLER	74
Ek.1. Kahramanmaraş Depremlerinin Tarım İşçileri Üzerindeki Etkileri Anketi	74
Ek.2. Özgeçmiş	79

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1. Tarım İşçilerinin Cinsiyetleri.....	35
Çizelge 3.2. Tarım İşçilerinin Yaş Aralığı.....	356
Çizelge 3.3. Tarım İşçilerinin Eğitim Durumu.....	36
Çizelge 3.4. Tarım İşçilerinin Medeni Durumu.....	37
Çizelge 3.5. Tarım İşçilerinin İkametgâh Durumu.....	37
Çizelge 3.6. Tarım İşçilerinin İkametgâh Yeri.....	38
Çizelge 3.7. Tarım İşçilerinin Ailelerindeki Birey Sayısı.....	39
Çizelge 3.8. Tarım İşçilerinin Mevsimlik İşlerde Çalışma Durumu.....	41
Çizelge 3.9. Tarım İşçilerinin Çalışma Zamanları.....	42
Çizelge 3.10. Tarım İşçilerinin Şimdiye Kadar Mevsimlik İşlerde Toplam Çalışma Süreleri ...	43
Çizelge 3.11. Tarım İşçilerinin 1 Yıl İçinde Mevsimlik İşlerde Toplam Çalışma Süresi...	43
Çizelge 3.12. Tarım İşçilerinin Mevsimlik İşlerde Günlük Çalışma Süresi	44
Çizelge 3.13. Tarım İşçilerinin Mevsimlik İşçi Olarak Çalıştıkları Ürünler	44
Çizelge 3.14. Tarım İşçilerinin Mevsimlik İşçi Olarak Ürün Bazında Yaptıkları İşler	45
Çizelge 3.15. Tarım İşçilerinin Sosyal Güvence Durumları.....	46
Çizelge 3.16. Tarım İşçilerinin Çalışma Süresince Sağlık Giderlerini Karşılama Şekli.....	478
Çizelge 3.17. Tarım İşçilerinin Çalışma Süresince Barınma İhtiyaçlarını Karşılama Şekli.....	47
Çizelge 3.18. Tarım İşçilerinin Depremden Doğrudan Etkilenme Durumu.....	5049
Çizelge 3.19. Tarım İşçilerinin Deprem Esnasında Buldukları Şehir.....	49
Çizelge 3.20. Tarım İşçilerine Göre, Depremden Dolayı İş Yaptıkları Yerlerin Tarımsal Faaliyetlerinde Aksama Olma Durumu.....	50

Çizelge 3.21. Tarım İşçilerine Göre, Çalıştıkları Bölgedeki Tarım Sektörünün .Depremden Etkilenme Durumu.....	50
Çizelge 3.22. Tarım İşçilerine Göre, Deprem Sonrası Devlet Ve Diğer Kurumların Destekleme Durumları.....	556
Çizelge 3.23. Tarım İşçilerine Göre, Deprem Sonrası Barınma/Eğitim/Sosyal Destek Durumu.....	57
8	
Çizelge 3.24. Depremden Etkilenme İle Bazı Kriterler Arasında Ki-Kare Analiz Sonuçları.....	62

1. GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Önemi

Depremler öncelikle toprak değişimleri ve davranışlarıyla ilişkilidir ve jeoteknik sorunları tetikleme potansiyeline sahiptir (Konagani, 2011). Dolayısıyla depremler yalnızca Türkiye'de meydana gelmez ve yalnızca Türkiye tarımını olumsuz etkilemez.

Küreselleşen dünyada, depremler ve etkileri, depremin meydana geldiği ülkenin sınırlarını aşmakta ve ticari, ekonomik ve kültürel ilişkilerle birbirine bağlı tüm ülkeleri özellikle ilgilendirmektedir. Çünkü emek, hizmetler, mallar ve sermaye, değişen konjonktüre bağlı olarak kısmen kısıtlanmış olarak dünya çapında dolaşmaktadır. Örneğin, bir ülkede meydana gelen depremin gıda tedarik zincirini aksatması, diğer ülkelerdeki ihtiyaçları ve döviz akışını engelleyebilmektedir.

Sun ve ark., (2010), Çin'de sık sık meydana gelen depremler nedeniyle kırsal kesimdeki hanelerin evlerinde oluşan hasarın, felaket sonrasında önemli olumsuz etkilere yol açtığını belirtmişlerdir: Bu tablo, depremde evleri ağır hasar gören kırsal kesimdeki hanelerin yoksulluğa eğilimli olduğunu göstermektedir. Afet sonrasında haneler, yıkılan evlerine tadilat yapıp ve yenilemek zorunda kaldıkları için dışarıda çalışamamışlardır. Bu durum, gelirlerinin azalmasına ve yoksulluğa karşı duyarlılıklarının artmasına neden olmuştur.

6 Şubat 2023'te Türkiye'de, merkez üssü K. Maraş'ta 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde ve hissedilen şiddeti 11 olan iki büyük yıkıcı deprem yaşanmıştır. Jeofizikçilere göre, deprem geçmişlerine bakıldığında bu denli yıkıcı bir depremin aynı gün üst üste görülmediğini belirtmişlerdir. Yaşanan bu depremlerin dünyada ilk olmaları sebebi ile "yüzyılın felaketi" olarak adlandırılmıştır. Bu verilere göre 500 kilometre uzunluğundaki Doğu Anadolu Fay Hattı'nın kırılması ile özellikle tarım arazileri ve kötü inşa edilen yüz binlerce ev ve iş yeri yıkılmıştır. 55 binden fazla insan hayatını kaybettiği bu felakette, tarım ve sanayi sektörleri gerileme dönemine geçmiş ve bölge ekonomisi çökme noktasına gelmiştir. Maddi hasarın 100 milyar doları aştığı tahmin edilmektedir. İnsani, teknik ve diğer yardımlarda süreçte yaşanan

gecikmelerden ötürü, ekonomik ve siyasi yönetimde eksiklik ve aksaklık yaşansa da ülkenin dayanışmacı sosyoekonomisi sayesinde süreç hızlanmış bölge halkının yaraları iyileşmeye başlamıştır (Kalaycı, 2023).

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun, tarım ekonomide özel ve önemli bir yere sahiptir. Dünyada tarımsal üretim yapmayan bir ülke bulmak zordur. Nüfusunun önemli bir bölümünün kırsal kesimde yaşadığı ve ekonomisinin büyük bir bölümünün tarıma dayalı olduğu ülkelerin tarıma büyük önem vermesi tabiidir. Gelişmekte olan ülke ekonomilerinin tarım ve tarıma dayalı sanayiye odaklandığı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, tarım sektörü yalnızca istihdam açısından değil, aynı zamanda genel ekonomi açısından da hayati önem taşımaktadır (Selek & Bulut, 2014).

Mevsimlik tarım işçiliği, tarımda işgücü açığını gidermek için belirli aralıklarla yapılan bir çalışma yöntemidir. Yılın belirli mevsimlerinde ortaya çıkan ancak daha sonra ortadan kalkan mevsimlik tarım işçiliği, tarımda önemli bir yer tutmaktadır (Özbekmezce & Sahil, 2004).

Mevsimlik tarım işçilerinde görülen mülkiyet eksikliği, eğitim düzeyinin düşüklüğü, sağlıksız yaşam koşulları, mevsimlik tarım işçilerinin dışlanması ve yabancılaştırılması, özellikle çocukların çocukluktan yoksun bırakılması temel bir sorundur. Mevsimlik gezici tarım işçileri geçici ve göçebe hayatlar yaşadıkları için, çocukları da erken yaşta çalışma hayatına başlamak zorunda bırakılmaktadır. Ayrıca fiziki olarak tarlada çalışma için yetersiz olan çocuklar da çadırdaki işlere yardım etme sorumluluğunu üstlenmektedirler. Geçim sebebi ile bu nesilden çocuk olmadan yetişkin olması istenmektedir. Gündelik yaşamları da sağlıksız koşullar altında devam etmektedir. Tuvalet, banyo veya mutfakları olmayan bu insanlar, su kenarına kurdukları naylon çadırlarda bir arada yaşamaktadırlar. Güvenli olmayan içme suyu, hayvan tehditleri ve tıbbi bakım eksikliğinden kaynaklanan sağlık sorunları, yıkıcı sonuçlara yol açmaktadır. Milyonlarca mevsimlik tarım işçisinin yaşadığı tüm zorluklara rağmen, aldıkları ücretler temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemektedir. Tarım sektörünün en örgütsüz sektör olduğu düşünüldüğünde, bu durumun çözümü tamamen devlete bırakılmış durumdadır. Kısaca özetlediğim sorunlara daha fazla ayrıntı eklemek

mümkündür. Tüm bunlar ülkemiz için sosyal ve ekonomik bir sorun teşkil etmektedir (Kangal, 2015).

Yukarıda verilen bilgiler bir arada değerlendirildiğinde mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşullarının bilinmesi ve deprem gibi afet durumlarında yaşadıkları zorlukların tespit edilmesi ve buna göre önlemler alınması, politikalar oluşturulması önem arz etmektedir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Kahramanmaraş ili Onikişubat, Pazarcık, Dulkadiroğlu, Türkoğlu ilçelerinde mevsimlik tarım işçiliği yapan kişilerin ve onların ailelerinin 2023 Kahramanmaraş depremlerinden etkilenme durumları dikkate alınarak yaşadıkları zorlukları belirlenip uygun olan çözüm önerileri sunmaya çalışılmıştır.

Mevsimlik tarım işçilerinin depremler sırasında yaşadıkları zorluklar; çalışma saatleri, barınma, sağlık, çalıştıkları bölgelerdeki tarım arazilerinin depremden etkilenme durumları, deprem sonrası barınma eğitim ve sosyal desteklemeler gibi sorunların üzerinde durulmuştur.

Mevsimlik tarım işçilerinin mesai saatlerinin değişkenlik göstermesi, süresinin uzun olması ve yaptıkları işin yoğunluğu göz önünde bulundurulduğunda toplumda yeterince kabul görmedikleri ve marjinalleştirmenin yol açtığı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasının önemli olduğunun vurgulanması ve üzerinde durulması gerekmektedir.

Bölgesel olarak değerlendirilen bu çalışmanın mevsimlik tarım işçileri açısından afet dönemlerinde yaşadıkları olumsuz durum ve aksaklıklarının ele alınması, mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları sorunların belirlenerek literatüre katkı sağlaması, uygun çözüm önerilerinin sunulması amaçlanmaktadır.

1.3. Tezin İçeriği ve Kapsamı

Mevsimlik tarım işçileri üzerindeki deprem etkilerinin araştırılması ve bu doğal afet sonucunda karşılaştıkları sorunların incelenmesinin yanı sıra, mevsimlik tarım işçilerinin

yaşam standartlarının iyileştirilmesi yoluyla farkındalık yaratılması amaçlanmaktadır. Çalışma birkaç bölümden oluşmaktadır.

Bu çalışmada kavramsal çerçeve bölümünde; tarım işi, tarım işçiliği, mevsimlik tarım işçiliği kavramları tanımlanmış ve doğal afetler türlerinden en yıkıcı olan deprem sonrası mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşulları yaşanan aksaklıklar araştırılmış ve mevsimlik tarım işçiliğinin yasal çerçevesi incelenmiştir.

Çalışmanın bulgular ve tartışma bölümünde, araştırma bölgesi Kahramanmaraş'ta tarımsal faaliyetlerin depremden nasıl etkilendiği, araştırmanın amacı, tezin kapsamı, mevsimlik tarım işçilerinin deprem sonrası konut, sağlık, istihdam, tarımsal desteklerden yararlanma durumları, sosyal güvenlik, eğitim, ücret ve günlük çalışma saatleri konularında karşılaştıkları sorunlar belirlenerek incelenmiştir.

Sonuç bölümünde depremden etkilenen mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları sorunlar belirlenmiş, bu sorunların iyileştirilmesine yönelik öneriler ve alınabilecek önlemler sunulmuştur.

2. KURAMSAL TEMELLER/GENEL BİLGİLER, LİTERATÜR ÖZETLERİ, MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Kuramsal Temeller

2.1.1. Deprem

“Deprem” tanımı, yeryüzünün sürekli sarsılması olarak belirtilmektedir ve doğal afet türleri arasında en yıkıcı, kontrol edilemeyen ve yaşamı ciddi oranda tehdit eden doğa olayı olarak kabul edilmektedir. Depremler yıkıcı ve öngörülemeyen doğal afetler olması ile beraber, can kayıplarıyla da sonuçlanabilmektedir. Depremlerde hayatta kalan bireylerde şiddetli ve uzun dönem travma ve psikolojik bozukluklar gibi sonuçlarla karşılaşmakta ayrıca hayatta kalanların yaşam biçimi ve yeme davranışlarında da birçok olumsuz etkiye sebep olmaktadır (Tümer, 2024).

Deprem bölgesinde yer alan bir ülke olarak Türkiye, bu tür afetleri sıklıkla deneyimlemektedir. Bu depremler, önemli can kayıplarına ve altyapı ile üstyapıda ciddi hasarlara sebebiyet vermektedir. Türkiye’de önemli can ve mal kayıplarına neden olan 17 Ağustos 1999 Gölcük depremi, 21. yüzyılın en büyük afeti olarak kabul edilmiştir. 6 Şubat 2023’te yaşanan Kahramanmaraş merkezli iki yıkıcı deprem, coğrafi etkileri açısından geniş alanları etkileyerek 11 ilimizde felakete yol açmıştır. Bu yaşanan depremin şiddeti daha büyük sonucu ise daha acı olmuştur. 1999 depreminde olduğu gibi 2023 depremlerinde de afet yönetimi ve koordinasyon yeterince iyi uygulanıp devreye alınamamıştır. Bu sebeple can kayıpları, maddi hasarlar, ekonomik etkiler oldukça derin bir şekilde Kahramanmaraş ile birlikte diğer illerimizi de etkilemiştir.

Deprem, etkilenen illerde ve Türkiye genelinde üretim kapasitesi, insan sermayesi, işgücü ve sermaye birikimine olumsuzluklara yol açmıştır. Bu olumsuz sonuçları incelerken şu başlıklar ele alınmaktadır:

- Deprem bölgesindeki illerde mal ve hizmet üretiminde yaşanan aksaklık ve azalmalar,
- Deprem bölgesinde yaşanan ekonomik çöküş nedeniyle ülkenin diğer bölgelerinden afet bölgesine aynı ve nakdi kaynak sağlanması gerekliliğinin diğer bölgeler ve ülke ekonomisi üzerinde yarattığı ağırlık ve yüklerdir.

2.1.2. Tarım işi, tarım işçiliği ve mevsimlik tarım işçiliği kavramları

Türk çalışma mevzuatı, kimlerin işçi olarak nitelendirildiği ve yasal haklardan yararlanacağını, yürürlükteki tüm iş kanunlarında açıkça belirtilmiştir. Ancak tarım işçilerine yönelik işçi tanımını yapma konusunda aynı net ve açık ifadeler yer vermemiştir. Mevsimlik tarım işçisini açıkça belirtmediği gibi, hangi şartlarda kimlerin iş kanunlarından faydalanamayacağını vurgulamış ve tarım işçilerini bu kesimin içerisine dâhil etmiştir.

Tarım işçilerini kapsam dışı bırakma sebebi ise, tarım kesimindeki faaliyet alanlarının geniş yelpazeye sahip olması ve tarımda çalışan nüfusun fazlalığı olmuştur (Kara, 2021).

4857 sayılı iş kanunu, tarım işçisini tanımına yer vermiş, 111. Maddesinde ise hangi işlerin tarım işi sayıldığı vurgulanmış ve bu görevlerin de çalışma ve sosyal güvenlik bakanlığınca yerine getirileceği hükümler yer almıştır. Bu maddeye göre “sanayi, ticaret, tarım ve orman işlerinden sayılan işlere ilişkin yönetmelik” esasına dayanarak hangi işlerin tarım işi sayılacağını açıkça saymıştır (Kara, 2021).

Mevsimlik tarım işçisi konusunda ulusal mevzuatta açık net bir tanım yer almamaktadır. Buna rağmen mülga 2925 sayılı kanunun 1. Maddesinde yer alan ifadede tarım işçisinin tanımını kısmen de olsa belirtilmiştir. Burada yer alan maddede “tarım işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar...” ifadesinden, tarım işlerinde hizmet akdine dayanarak süreksiz olarak çalışanların tarım işçisi kabul edildiği vurgulanmıştır. En önemli tanım, yürürlükten kaldırılan 1945 tarihli “çiftçiyi topraklandırma kanunu” “içerisinde yer almaktadır. Kanunun 2. Maddesinin 2. Fıkrasında “tarım işçisinden maksat: kendisinin veya ailesinin hiç arazisi olmayıp da en az üç yıldan beri muayyen bir bölgede yerleşmiş ve bir ücret veya devşirilecek semere veya hasılatın bir hissesi mukabilinde devamlı olarak bedenen çalışanlardır”. Bu

konuda yer alan en geniş tanım ise, 141 sayılı “kırsal işçilerin örgütlenmesi konusunda sözleşme” ILO sözleşmesinin 2. Maddesinde yapılan tanımdır. Buna göre; “kırsal kesimde tarım, zanaat ve benzeri bir işte ücretli işçi olarak çalışanlar “kırsal kesim işçisi” olarak adlandırılmaktadır. Türkiye açısından bu kadar geniş kapsamlı bir tanımın uygulanıp uygulanmayacağı netlik kazanmamıştır. Ancak bu tanımın sadece tarım işinde ücretli çalışanları kapsamamasının bile yeterli olacağını düşündürmektedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin tanımı, içeriği belirlenmemiş kavramlar arasındadır. Çalgüner bu konudaki tanımını “buldukları yerlerden başka mntıklarda iş kabul eden işçilerdir” şeklinde belirtmiştir. Mevsimlik tarım işçisi tanımlarının yapılabilmesi için işçilerin özelliklerine bakılması gerektiği vurgulanmıştır (Kara, 2021).

Mevsimlik tarım işçilerinin temel özellikleri şunlardır:

- Tarım için arazi sahibi değillerdir.
- İlbahardan kışa kadar mevsimlik işlerde çalışmak üzere ikamet yerlerinden göç ederler.
- Mevsimlik işlerini tamamladıktan sonra aileleriyle birlikte memleketlerine dönerler.
- Herhangi bir kurum, kuruluş veya yapıya bağlı olmadan çalışırlar.
- Çalışmaları sürekli olmadığı için, görevlendirildikleri bölgeden farklı ürünlerde çalışmak üzere başka bölgelere taşınırlar.
- Çavuşluk sistemiyle iş bulurlar ve çavuşların gözetiminde çalışırlar.
- Tarım sektöründe önemli bir işgücü açığını doldururlar.

Mevsimlik tarım işçiliğini şu şekilde tanımlamak mümkündür: Mevsimlik tarım işçiliği, insanların ücret karşılığında yaşadıkları yerlerden göç ederek, bir çavuşun gözetiminde iş bularak ve yer değiştirerek tarımda büyük işgücü olanağı yaratan bir sistemdir.

2.1.3. Mevsimlik tarım işçileri

Türkiye'de çiftçilerin belirli topraklara sahip olmaması, miras vb. nedenlerle toprakların daralması, toprakların parçalanması gibi sorunlar, toprak sahiplerinin kendi kendilerine yetebilmelerini bile imkânsız hale getirmiştir.

Kendi kendine yetemeyen aileler ekonomik gelir kaynağı olarak tarım işçiliğini uygun görmüş yılın yarısını mevsimlik işçilikte geçirmek durumunda kalmışlardır. Yoğun olarak Karadeniz ve Çukurova'da yaygın olan tarım işçiliğinde aileler birkaç kişilik gruplar halinde göç etmek durumunda kalmışlardır.

Mevsimlik tarım işçiliği problemlerine yer alan maddeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Sosyal Güvenlik: Sosyal güvence olmadan mevsimlik iş sürelerini geçirmektedirler.
2. Eğitim: İşçilerin kendileri de çocukları da net bir eğitim seviyesine sahip değildir. Mevsimlik işlerin ilkbahardan kışa kadar devam etmesi eğitim hayatlarını sekteye uğratarak yarıda bırakmalarına sebep olmaktadır.
3. Taşıma: Mevsimlik tarım işçileri minibüs usulü taşıma sistemiyle çalışma bölgelerine ulaştırılmaktadırlar. Bir minibüste ortama 17-20 kişi yolculuk etmektedir.
4. Barınma: Mevsimlik tarım işçileri hijyen ve güvenlik açısından eksikleri bulunan barakalarda çalışma zamanlarını geçirmektedirler.
5. Sağlık: Temiz bir ortamda çalışamayan işçilerin hastalığa yakalanma olasılıkları kaçınılmaz bir gerçektir. Ayrıca çalışma süresi içinde sakatlanma, yaralanma gibi sağlık durumlarını etkileyen durumlar da yaşanmaktadır.
6. Beslenme: Mevsimlik tarım işçileri kendilerine ait olan gıda ürünlerini memleketlerinden getirmektedirler. Herkes İmkânları doğrultusunda beslenebilmektedirler.
7. Temizlik: yaşam alanlarında yeterli miktarda temizlik malzemesi olmayan işçiler, yine temizlik malzemelerini de kendilerinin getirdiklerini belirtmişlerdir. Hijyenin sağlanamadığı bir ortamda çalışma sürelerini geçirdikleri belirtilmiştir.

8. Ücret: 12 saatlik çalışma süresine yeterli olmayan adil olmayan bir ücretlendirme ile çalıştırılmaktadırlar.
9. Dışlanma: Yöre halkı mevsimlik tarım işçilerini ve bu işçilerin çocuklarını da kendilerine yakın çevrelerine yaklaştırmamaktadırlar. Mevsimlik tarım işçileri ötekileşmeye maruz bırakılmaktadır.
10. Çavuşlar: Mevsimlik tarım işçiliğinde aracı oldukça önemli bir konuma sahiptir. Aracının olmaması demek işçilerin o yıl iş bulamaması işçi ile işverenin buluşamaması anlamına gelmektedir. Ancak aracılardan işçilerin ücretleri üzerinden kendilerine pay çıkarmaları da tarım işçilerinin günlük ve yıllık kazançlarını etkileyip düşürmektedir (Kara, 2021).

2.1.4. Mevsimlik tarım işçiliği ve çalışma koşulları

Mevsimlik tarım işçileri, yaşadıkları yerlerin dışında birçok yerde çalışarak bölgeden bölgeye seyahat ederler. Mevsimlik tarım işçileri yılın büyük bir bölümünü çalışarak geçirseler de memleketlerinde nispeten daha az zaman geçirirler.

Mevsimlik tarım işçiliği için ziyaret edilen bölgelere göre çalışma saatleri, çalışma saatleri, toprak sahiplerinin tutum ve davranışları ve hasat edilen ürünler farklılık göstermektedir. Ancak, aynı bölgede her yıl aynı ürün üzerinde çalışan mevsimlik tarım işçileri de bulunmaktadır (Kara, 2021).

Mevsimlik tarım işçileri, mevsimlik işler hariç, yılın büyük bir bölümünü ikamet yerlerinde işsiz olarak geçirmektedir. Bunun nedeni, yeterli eğitime sahip olmamaları ve dolayısıyla meslek edinmemeleri, dolayısıyla mevsimlik iş dışında iş bulmalarının zor olmasıdır.

Mevsimlik tarım işçileri, yıl boyunca mevsimlik işlerde kazandıkları parayı gelir kaynağı olarak kullanmaktadırlar. Belirli bir mesleği olmayan işçiler ise mevsimlik işlerde kazandıkları düşük ücretlerle yetinmek zorunda kalmaktadırlar. Hem erkekler hem de kadınlar genellikle yaşadıkları yerlerde işsizlik sorunu ile karşılaşmış iş bulamazlar.

İşsizlik, mevsimlik tarım işçilerinin en sık şikâyet ettiği ve mağdur olduğu bir durumdur. Doğu ve Güneydoğu'daki mevsimlik tarım işçileri, yaşadıkları yerleşim yerlerindeki toprak sahibi sistemi nedeniyle iş bulmakta zorluk çekmektedir.

Neredeyse tüm topraklar belirli kişiler tarafından yönetildiği ve belirli işçiler çalıştırıldığı için, bu kişilerin memleketlerinde arazide iş bulmaları imkânsızlaştırılmıştır. Ayrıca göç nedeniyle mevsimlik işçi olarak çalışmak zorunda kalmaktadırlar (Kara, 2021).

Mevsimlik tarım işçileri yüksek işsizlik oranlarıyla karşı karşıyadır ve yaşlı aile üyeleri ile 15 yaşın altındaki çocuklar sıklıkla mevsimlik tarımda çalışmaya zorlanmaktadır. Aile temelli mevsimlik tarım işlerinde, bazı aile üyeleri farklı bölgelerde, bazıları ise farklı bölgelerde çalışmakta ve çocuklar genellikle akrabalarıyla birlikte çalışmaktadır (Kara, 2021).

Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığı zorluklara ek olarak, gittikleri yerde çavuş yoksa, iş bulmakta zorlaşmakta hatta bulunmamaktadır. Örneğin, fındık hasadında bölgedeki birden fazla parselde çalışmakta ve bu çalışma programı elbette araçlar tarafından ayarlanmaktadır. Çavuş olmadığında, mevsimlik işçiler birden fazla parselde çalışmak ve sezon bitmeden evlerine dönmek zorunda kalmaktadırlar. Çavuşların mevsimlik işçiler için rolü ve önemi çok önemlidir.

Aynı zamanda, işçiler memleketlerindeki ihtiyaçlarının çoğunu veresiye usulü ile karşılamakta ve mevsimlik işlerden kazandıkları parayı döndüklerinde borçlarını ödemek için kullanmaktadırlar. Mevsimlik tarım işçileri geçimlerini mevsimlik işlerden sağladıklarından, yıl boyunca mevsimlik iş buldukça bu işi yapmak zorunda kalmaktadır. Çünkü tüm yıl boyunca tüm masraflarını mevsimlik tarım işlerinden karşılamaktadır.

Yetersiz çalışma koşullarını bilmelerine rağmen, temel ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Mevsimlik tarım işçilerinin düşük ücretler ve yetersiz haklar aldığını da bilmelerine rağmen çalışmaya devam etmektedirler. Zaman zaman bu durumdan şikâyet etseler de başka seçenekleri olmadığı için çalışmaya devam etmektedirler (Kara, 2021).

Sakarya'da 2019 sezonunda fındık hasadında günlük ücret 85 TL idi. Ücretler her yıl artsa da 12 saatlik bir iş günü hâlâ yetersiz görülmektedir.

Düşük ücretlere rağmen, çalışma saatleri iş yoğunluğuna ve yoğunluğuna bağlı olarak 12 saate kadar çıkabilmekte, hatta bazen daha da uzun olabilmektedir. Sabah 7'de başlayan çalışma saati, akşam 7'ye kadar devam edebilmektedir. Günlük çalışma saatleri uzun olmasına rağmen işçiler bir gün bile az çalışmak istememekte; çünkü bir gün çalışmamak, o günün ücretini kaybetmek anlamına gelmektedir, bu nedenle verilen iş ne kadar uzun olursa olsun ücret karşılığında çalışmaya razı olunmaktadır.

Mevsimlik tarım işçisi olarak çalışırken gerekli koruyucu önlemleri almak çok önemlidir. Şapka ve eldiven olmazsa olmazdır. Ne yazık ki, toprak sahipleri çoğu zaman bu temel ihtiyaçları bile sağlamaz ve bunları çoğunlukla kendi memleketlerinden gelirken temin etmektedirler.

Mevsimlik tarım işçilerinin, işlerinin zorluğu nedeniyle herhangi bir sosyal güvenceden yoksun oldukları ve hastalık veya yaralanma durumunda bu güvencesizlikten mustarip oldukları belirtilmektedir. Tüm haklarından mahrum bırakılan bu işçilerin yaşam standartlarının iyileştirilmesi için yasal adımlar atılmalıdır (Kara, 2021).

2.1.5. Mevsimlik tarım işçiliğinin yasal çerçevesi

Mevsimlik tarım işçiliğine ilişkin yasal düzenlemeler genellikle farklı yasalarda yer almakta olup, birbiriyle tutarlılıktan uzak bir yapıya sahiptir (Kara, 2021).

– Türkiye Cumhuriyeti Anayasası: 1982 Anayasası'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti, "Türkiye Cumhuriyeti, toplumsal barış, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir." şeklinde tanımlanmıştır.

Anayasamızın 2. maddesi ve Anayasa Mahkemesi'nin tanımı dikkate alındığında, sosyal hukuk devletinin nitelikleri Anayasa'nın Üçüncü Bölümü'nde Sosyal ve Ekonomik Haklar ve

Ödevler başlığı altında "Eğitim ve Öğretim Hakkı, Toprak Mülkiyeti; Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti, Çalışma Hakkı ve Ödevi, Sendika Kurma Hakkı, Ücrette Adaletin Sağlanması, Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması, Sosyal Güvenlik Hakkı" olarak sıralanmıştır.

Hukuk devletinin tüm vatandaşlarına sağlaması gereken bu haklar, kuşkusuz mevsimlik tarım işçileri için de geçerli olmalıdır. Ancak, tarım işçilerinin büyük çoğunluğu gibi, mevsimlik tarım işçileri de Anayasa'da yer alan bu hakların büyük çoğunluğundan mahrum olarak çalışmakta ve yaşamaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşullarını düzenleyen yasaların kapsamı dışında tutulması anayasaya aykırıdır (Kara, 2021).

– 4857 Sayılı İş Kanunu: Kamu sektöründe çalışan mevsimlik tarım işçileri, çalışma ilişkilerini düzenleyen İş Kanunu'na tabi iken, tarım sektörü çalışanları çalışma ilişkileri açısından herhangi bir yasal düzenlemeye tabi değildir.

2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu'nun 4. Maddesinde geçen istisnalar arasında yer alan tarım işçilerine bu kanunun uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. Ancak 1475 sayılı İş Kanunu'nda tarım sektörüne Asgari Ücretin uygulanmasına ilişkin düzenlemenin yeni kanunda yer almaması, bu sektöre Asgari Ücretin uygulanmasının tartışmaya açık hale gelmesine neden olmaktadır.

– 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu: Mevsimlik tarım işçilerinin güncel çalışma koşullarını belirleyen yönetmeliğin temelini oluşturması nedeniyle mevzuatta yer almaktadır.

– 816 Sayılı Borçlar Kanunu: 4857 sayılı İş Kanunu'nun 113'üncü maddesinde sayılanlar dışında kalan iş ilişkileri bakımından tarım işçilerine 816 sayılı Borçlar Kanunu'nun "Hizmet Sözleşmesi" başlıklı 313-354'üncü maddeleri uygulanması vurgulanmıştır.

– 2925 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Güvenlik Kanunu: Mevsimlik tarım işçileri, 1983 yılında yürürlüğe giren bu kanun kapsamında sosyal güvenlikten yararlanmaktadırlar.

2.2. Araştırma Yöresi Hakkında Genel Bilgi

2.2.1. İl tarihi

Maraş'ın tarihi, Anadolu'da ilk siyasi birliği kuran Hititlere kadar uzanır. Daha sonra Romalılar ve Bizanslılar tarafından işgal edilmiştir. Halife Ömer döneminde Müslümanlar tarafından fethedilen şehir, uzun yıllar Emeviler, Abbasiler, Selçuklular ve Memlûkler tarafından yönetilmiştir. 1514'teki Çaldıran Savaşı'nın ardından Yavuz Sultan Selim, Maraş'ı Osmanlı İmparatorluğu'na katmış, merkezi Maraş'ta bulunan Malatya, Antep, Karsulkadiriye ve Sümeysat sancaklarını kapsayan Dulkadiriye Eyaleti'ni oluşturmuştur. 1866 yılında da sancak olarak Halep valiliğine bağlanmıştır.

Kent, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın ardından 22 Şubat 1919'da İngilizler, Suriye Ateşkes Antlaşması'nın ardından da 29 Ekim 1919'da Fransızlar tarafından işgal edildi.

Maraş halkı, 21 Ocak 1920'de başlayan ve 11 Şubat 1920'ye kadar 22 gün süren kurtuluş mücadelesinin sonunda şehrini kurtarmanın onurunu yaşamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda önemli rol oynayan Kahramanmaraş, bu destansı dönemde karakterini aydınlatan olaylarla doludur. Milli ruhun ve milli direnişin sembolü olan Maraş'ın iradesi ve gücü gözlerden kaçmamıştır. 5 Nisan 1925'te Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından "Kırmızı Kurdele İstiklal Madalyası" ile şereflendirilmiştir.

Yine bu başarılarından dolayı şehir 7 Şubat 1973'te "KAHRAMAN" unvanıyla onurlandırılmış ve o tarihten itibaren adı "KAHRAMANMARAŞ" olarak değiştirilmiştir. Maraş halkı, "MARAŞ BİZE MEZAR OLMADAN DÜŞMANA GÜLİZAR OLMAZ" diyerek başlattıkları bağımsızlık yürüyüşleriyle ülke kurtuluş mücadelesinin bir bölümünü burada vermiştir.

2.2.2. Coğrafi konum

Kahramanmaraş, 14 327 km²'lik yüzölçümüyle Türkiye'nin yüzölçümü bakımından 11., nüfusu bakımından ise 18. büyük ilidir. İl topraklarının %59.7'sini dağlar, %24'ünü platolar ve yaylalar, %16.3'ünü ise ovalar kaplamaktadır. Deniz seviyesinden 568 metre yükseklikteki ilin kuzey kesimi oldukça dağlıktır. Yer şekilleri genellikle dağlar, Güneydoğu Toros Dağları'nın uzantıları ve bunlar arasında uzanan alçak ovalardan oluşmaktadır.

Kahramanmaraş Dağları'nın yüksek kesimleri genellikle çıplak kayalık arazilerden oluşur. Alt kesimleri ise ormanlarla kaplıdır.

Kahramanmaraş, Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin birleştiği noktada yer alır. Coğrafi konumu ve diğer faktörler nedeniyle, üç farklı iklim tipi arasında "Bozulmuş Akdeniz İklimi"ne daha yakın bir iklime sahiptir.

İlin güneyinde Akdeniz iklimi, kuzeyinde ise karasal iklim görülür. Yazlar sıcak, kışlar soğuktur. Ancak ilin Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri arasında geçiş noktasında yer alması, farklı iklim koşullarına yol açmıştır.

2.2.3. Nüfusu

Kahramanmaraş'ın nüfusu bir önceki yıla göre 17 487 kişi artmıştır. Kahramanmaraş'ın nüfusu 2024 yılı itibarıyla 1 134 105'tir. 577 711 erkek ve 556 394 kadından oluşmaktadır. Yüzde: %50.94 erkek ve %49.06 kadındır.

2.2.4. İdari durum

1. Onikişubat İlçesi: Merkez ilçelerden biridir. Nüfus: 441 681
2. Dulkadiroğlu İlçesi: Merkez ilçelerden biridir. Nüfus: 223 277
3. Elbistan: İl merkezinin 162 km. kuzey doğusunda yer alır. Nüfus: 142 778
Yüzölçümü: 2 328 km²

4. Afşin: Kahramanmaraş'ın 146 km. kuzeyinde yer alır. Nüfus: 80 980 Yüzölçümü: 1 434 km²
5. Türkoğlu: İl merkezine uzaklığı 26 km'dir. Nüfus: 78 569 Yüzölçümü: 603 km²
6. Pazarcık: İl merkezine 48 kilometre mesafededir. Nüfus: 69 686 Yüzölçümü: 1 739 km²
7. Göksun: İl merkezine 91 km. uzaklıktadır. Nüfus: 52 136 Yüzölçümü: 1 949 km²
8. Andırın: İl merkezine 83 km uzaklıktadır. Nüfus: 32 377 Yüzölçümü: 1 198 km²
9. Çağlayancerit: İl merkezine uzaklığı 64 km'dir. Nüfus: 23 292 Yüzölçümü: 419 km²
10. Nurhak: İl merkezine uzaklığı 152 km'dir. Nüfus: 12 399 Yüzölçümü: 1 225 km²
11. Ekinözü: İl merkezine uzaklığı 169 km'dir. Nüfus: 10 988 Yüzölçümü: 598 km²
(<https://kahramanmaras.ktb.gov.tr/>).

2.2.5. Tarım ve hayvancılık

Tarımsal üretim

Kahramanmaraş, Türkiye'nin tarımsal üretiminde 27. sırada yer almaktadır. Rakımı 350 ila 3 000 metre arasında değişen il, yüksek bir tarımsal çeşitliliğe sahiptir. Tahıllar ve diğer bitkisel ürünler, hem üretim alanı hem de verim açısından ilin tarımsal üretiminde önemli bir rol oynamaktadır.

İlde 375 309 hektar tarım arazisi bulunmaktadır. Tarım arazilerinin %74'ü tarlalardan, geri kalanı ise meyve-sebze tarlaları ve nadas arazilerinden oluşmaktadır. Kahramanmaraş'ta arazi dağılımı dağınık olmakla birlikte, ekilebilir arazi oranı %26 gibi önemli bir orana sahiptir.

İlde; buğday, kırmızıbiber, pamuk, çerezlik ayçiçeği, üzüm, ceviz ve kayısı ön plana çıkan ürünlerdir.

Kahramanmaraş'ta hasat dönemleri, üretilen ürünlere göre değişmekle birlikte, yılın 6. ve 10. ayları arasında en yoğun olduğu dönemdir. Bu nedenle, tarımsal iş gücüne olan ihtiyaç bu aylarda daha belirgindir. Kahramanmaraş'ın merkez ilçesinde iş gücü gerektiren en önemli

tarımsal ürünler kırmızıbiber ve pamuktur. Bu nedenle, bu ürünler için mevsimlik tarım işçilerine olan ihtiyaç özellikle merkez ilçede belirgindir.

Hayvansal üretim

Kahramanmaraş, çayır, mera ve yaylalar bakımından zengindir. İlde koyun, sığır ve keçi yetiştirilmektedir. Kümes hayvancılığı gelişmektedir. Yaklaşık 30 000 arı kovanı bulunmaktadır. Menzelet, Kartal Kaya ve Sır Baraj göllerinin yanı sıra Tekirsuyu'nda alabalık, aynalı sazan, yayın balığı ve kefal avlanmaktadır. İlde 542 725 küçükbaş ve 132 646 büyükbaş hayvan bulunmaktadır.

2.3. Literatür Özetleri

Gauchan ve ark., 2017 yılında 2015 Depreminin Nepal'deki Ekonomi, Tarım ve Tarımsal Biyoçeşitlilik Üzerindeki Etkisini araştırmışlardır. Buna göre depremin en büyük etkisinin, üretim sisteminin yağmurla beslendiği, riskli, geçimlik olduğu ve insanların geçim kaynaklarının tarıma ve geleneksel ürünlerin biyolojik çeşitliliğine bağlı olduğu uzak tepelerde ve dağlarda görüldüğünü belirtmişlerdir. Nepal Hükümeti'nin Afet Sonrası İhtiyaç Değerlendirmesi (PDNA) tahminlerine göre, depremin Nepal ekonomisi üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerinin toplam değeri 7 milyar ABD doları olduğuna değinilmiştir. Bunun yanında Tarım sektörü toplam 255 milyon ABD doları hasar ve kayba uğrarken, en fazla kaybın (%86) etkilenen bölgelerin dağlık ve engebeli alanlarında yaşandığına dair bilgiler yer almaktadır. Ayrıca, üretken iş gücünün, altyapının kaybı, zorunlu göç ve tedarik zincirlerinde ve insanların kazanç potansiyellerinde aksamalara sebep olmuştur. Tarımsal ve ulusal kalkınma üzerinde uzun vadeli olumsuz etkileri vurgulanmıştır. Bu verilere göre tarımın yeniden inşası ve yerel biyolojik çeşitliliğe dayalı geçim kaynaklarına dayalı ekonominin canlandırılması için bilimsel tarıma ve dağlık tarım ve ekolojinin etkilenen bölgelerine uygun yerel tohum sisteminin afet sonrası yeniden canlandırılmasına daha fazla yatırım yapılması gerektiği vurgulanmıştır (Gauchan ve ark., 2017).

Li (2024) Çin'deki Wenchuan depreminden elde edilen kanıtlara göre doğal afetlerin kırsal işgücü göçünü etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. Çalışmada Çin'in Sichuan eyaletinden benzersiz bir mikro panel veri setini kullanarak, şiddetli deprem şoku ile kırsal işgücü göçü arasındaki nedensel ilişkiyi incelemiştir. Bir farklar-farkı modeli kullanarak, depremin kırsal işgücü göçünü önemli ölçüde artırdığını ve bu etkinin öncelikle afetten sonraki orta ve uzun vadede ortaya çıktığını tespit etmiştir. Kırsal işçiler çoğunlukla ilçe içinde, özellikle inşaat ve imalat sektöründe çalışmak üzere göç ettiği, bu göç eden işçilerin çoğunun erkek olduğunu ortaya koymuştur. Tarımsal bağları ve sosyal ağları sınırlı hanelerden gelen bireylerin afetlere karşı daha savunmasız olduğunu savunmuştur. Doğal afetler nedeniyle kırsal işgücü kaybını azaltmak için çiftçilerin uyum ve başa çıkma kapasitelerinin artırılması, onlara endüstriyel zincir içinde istikrarlı talep sunulması, tarımsal işletme sübvansiyonları ve politika bazlı sigorta sağlanması ve köylerde kooperatif ekonomik örgütlerinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi gerektiğine ver vermiştir (Li, 2024).

Kalaycı (2023) Türkiye'de iki depremin ekonomi ve tarım üzerindeki yıkıcı etkilerini ele almıştır. Bu doğrultuda ilk olarak yüzyılın doğal ve beşeri felaketi olarak adlandırılan Şubat 2023'teki K. Maraş merkezli bölgesel depremlerin Türkiye'de sosyo-ekonomik yaşam ve tarım sektörü üzerindeki yıkıcı etkileri ve ivedilikle devreye alınan her türlü ekonomik yardım ve önlemleri belirtilmiştir. İkinci olarak, Japonya ve ABD'den Çin ve Yeni Zelanda'ya kadar dünya deprem coğrafyasından ülke örnekleri verildikten sonra, depreme dayanıklı yapılar yapılması ve tarım sektörünü deprem risklerine karşı korumasıyla ünlü Japonya'nın uygun gördüğü ve uyguladığı ekonomik, politik ve teknolojik politikalar ve önlemlerine değinilmiştir. Sonuç olarak depremlere karşı başarılı olan bu etkili ve faydalı uygulamaların Türkiye tarafından mutlaka ve tavizsiz bir şekilde örnek alınması gerektiği vurgulanmıştır (Kalaycı, 2023).

Bachev ve Ito Mart 2011'de Kuzeydoğu Japonya'da meydana gelen deprem ve tsunaminin tarım-gıda sektörüne etkisini araştırmışlardır. Çalışmada öncelikle felaket olayları ve etkileri özetlenmiş ve ardından tarım-gıda kuruluşları, ürünleri, pazarları ve tüketicileri üzerindeki etkileri değerlendirmişlerdir. Devamında ülkenin farklı bölgelerindeki tarım, gıda endüstrileri ve gıda tüketimi üzerindeki spesifik ve genel kısa ve uzun vadeli etkilere yer

vermişlerdir. Bunun yanında çalışmada, çeşitli kuruluşlardan elde edilen geniş bir bilgi yelpazesinin yanı sıra, alanında önde gelen uzmanların orijinal değerlendirmeler bulunmaktadır. Çalışma sonucunda tarım, gıda endüstrisi ve gıda tüketimi afet bölgelerinden en çok etkilenenler arasında yer aldığını, afetlerin farklı tipteki çiftçilik ve işletmeler, belirli etkenler, alt sektörler ve belirli yerler üzerindeki özel ve birleşik etkileri büyük ölçüde değiştiğini ortaya koymuşlardır. Ayrıca afetler en çok etkilenen bölgelerdeki belirli sektörlerin ve ülkenin diğer bölgelerindeki bazı sektörlerin gelişimi üzerinde olumlu etkilere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Afet sonrası yeniden yapılanma tarımsal gıda ve diğer sektörlerde önemli politikalar ve kurumsal modernleşmeyi, gıda güvenliği bilgisi ve denetimini, teknolojik ve ürün inovasyonunu, istihdam yaratma ve yatırımı, tarım arazilerinin konsolidasyonu ve iyileştirilmesini, altyapı iyileştirmesini, kurumsal yeniden yapılandırmayı vb. önermiştir. Her bir yer ve toplulukta, çiftlik ve üretim türünde ve tarımsal gıda zincirinin bir bileşeninde afetlerin etkilerini tam olarak anlamak için daha derinlemesine "mikro" çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu savunmuştur (Bachev & Ito, 2015).

Lian ve ark., 2021 yılındaki çalışmalarında eğitimin çiftçilerin deprem afetine hazırlık davranışları üzerindeki etkilerini Çin'de kırsal bölgelerde yaşayan depreme eğilimli yerleşimlerden elde edilen kanıtlarla ortaya koymuşlardır. Çin'deki depreme eğilimli kırsal yerleşim yerlerinde yaptıkları anket verilerine çalışmada eğitimin çiftçilerin depreme hazırlık davranışları üzerindeki nicel etkisini değerlendirmek için probit modeli ve Poisson modelini kullanmışlardır. Sonuç olarak afet önleme ve azaltma eğitimi, çiftçileri depreme hazırlıklı olma davranışları sergilemeye teşvik edilebildiği; yani, eğitime katılmayan çiftçilere kıyasla, eğitime katılan çiftçilerin depreme hazırlıklı olma davranışlarını benimseme olasılığının %21.39 daha yüksek olduğu görülmektedir. Afet önleme ve azaltma eğitimi, çiftçilerin depremden kaçınma hazırlıklı olma davranışlarını benimseme düzeyini artırdığı; yani, eğitime katılmayan çiftçilere kıyasla, eğitime katılan çiftçiler depreme hazırlıklı olma davranışlarını daha fazla benimseyerek 0.75 maddelik bir artış göstermiştir (Lian ve ark., 2021).

Di Pietro ve Mora L'Aquila depreminin işgücü piyasası üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. 6 Nisan 2009'da Orta İtalya'da, Mercalli-Cancani-Sieberg (MCS) ölçeğine göre 8-9

büyükliğünde şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. Deprem 309 kişinin ölümüne yol açmıştır. 1980 Irpinia depreminde bu yana İtalya'yı vuran en ölümcül deprem olmuştur. Buna ek olarak, Masi (2009) tarafından bildirildiği üzere, yaklaşık 1 600 kişi yaralanmış ve 65 000'den fazla kişi evsiz kalmıştır. Bu çalışmada, L'Aquila depreminin, meydana gelmesinden sonraki on beş aylık bir süre boyunca işgücü piyasası sonuçları üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Tahminler neticesinde, L'Aquila sakinlerini depremden önce ve sonra bir kontrol bölgesindeki sakinlerle karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak ampirik analizden üç ana sonuç ortaya koymuştur. Deprem, olaydan sonraki dokuz aylık bir süre boyunca işgücüne katılım olasılığında önemli bir azalmaya yol açmıştır; istihdam olasılığı depremden hemen sonraki çeyrekte azalırken, sonraki dört çeyrekte artmıştır. Cinsiyet ve eğitim düzeyine göre önemli heterojen etkiler olduğuna dair kanıtların olduğunu belirtmiştir (Di Pietro & Mora,2015).

Bhula-or ve Ikemoto 2011 de meydana gelen Büyük Doğu Japonya depremini afet sonrası iyileşme döneminde göçmen işçilerin istihdamı ve çalışma koşulları açısından incelemiştir. 2011 yılında Tohoku bölgesinde meydana gelen büyük doğu Japonya depremi 15 883'ten fazla kişinin ölümüne neden olmuş ve göçmenler de dahil olmak üzere birçok kişiyi etkilemiştir. Çalışmada, birincil verilere ve derinlemesine analize dayalı olarak, doğal afetlerin bu tür durumlara karşı savunmasız olan göçmen işçiler üzerindeki etkisini ve çalışma koşulları incelenmiştir. Çalışmada ayrıca nitel bir yaklaşımla araştırmak için farklılıklar içindeki farklar analizini kullanan gelişmiş bir analitik çerçeve kullanmışlardır. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde doğal afetlere karşı hazırlıksız olmanın, kendi dillerinde güncel bilgiye sınırlı erişimin ve gelecekteki istihdam durumlarını tahmin etmedeki belirsizliklerin, afet sonrası iyileşme döneminde çalışmaları ve gelecek beklentileri için çok önemli olduğunu öne sürmüştür. Bu çalışma, tüm katılımcılar işleri ve istihdamları üzerindeki etkinin yalnızca istihdam oranıyla ölçülemeyeceğini belirtmişlerdir. Bu etki istatistiklere yansımaya düşük gelirli göçmenlere de sıradığı, ücretleri ve fazla mesai saatleri düşürüldüğü, bununda bugüne kadar toplam gelirlerinde bir düşüşe neden olduğu görülmüştür. Görüşülen kişilerin çoğu sosyal sigorta kapsamındaydı, ancak sosyal sigorta bilgisi eksikliği ve karmaşık evrak işleri nedeniyle hak taleplerini takip etmektan çekindiğini

belirtmişlerdir. Mağdurların istihdamı ve geçim kaynaklarına yönelik hükümet projesi, yardımlara sınırlı erişim nedeniyle küçük ve orta ölçekli işletmelere mali destek sağlayarak yalnızca bazı göçmenlere dolaylı olarak fayda sağladığı görülmüştür. Hükümet politikaları ve önlemleri, insan hakları ilkelerine dayalı sürdürülebilir bir iyileşme ve daha iyi bir yeniden entegrasyon sağlamak amacıyla, mevcut gayri resmi kanallar aracılığıyla göçmenlerin çalışma özellikleri ve özellikle çalışma durumlarıyla uyumlu alternatif yardım planları sunulması gerektiğini önermişlerdir (Bhula-or & Ikemoto, 2014).

Epstein ve ark., 2015 Nepal depremi sonrası küçük çiftçi topluluklarının afet sonrası dayanıklılık ve sosyal-ekolojik değişime ilişkin bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada, 2015 yılında Orta Nepal'i vuran bir dizi depremin çiftçi topluluklarını nasıl etkilediğini incelemek için bir afet sonrası dayanıklılık değerlendirmesi kullanmışlardır. Çalışmada sonuç olarak; depremlerin merkez üslerine yakın, orta dağlık bölgelerdeki küçük çiftçi toplulukları en çok etkilenen topluluklar olduğu ve ilgili hasarlar geleneksel ve geçimlik tarım uygulamalarını engellemiştir. Nepal çiftçilik sosyal-ekolojik sisteminin (SES) bazı yönlerinin diğerlerinden daha hızlı toparlandığını ve çiftçilerin afet sonrası toparlanma süreçlerinin bir parçası olarak emek tasarrufu sağlayan nakit mahsulleri benimsemek de dahil olmak üzere çeşitli başa çıkma stratejileri kullandıklarını göstermiştir. Depremden sonra nakit alım gücünün mahsullere olan ilginin artması, topluluklarda daha fazla pazar faaliyetine doğru devam eden geçişi hızlandırmakta olduğu vurgulamışlardır (Epstein ve ark., 2017).

Yasmin ve ark., (2013) depremden etkilenen kırsal topluluklardaki kadınların sürdürülebilir geçim kaynaklarına ve tarıma erişimini kolaylaştırılmasına yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir.

Kadınlara yönelik açık okul katılımcı öğrenme yaklaşımı, Pakistan'ın Hayber Pukhtunkhwa eyaletine bağlı Balakot, Mansehra ilçesindeki depremden etkilenen seçilmiş bölgelerde yaşayan 1 055 kırsal kadının mutfak bahçeciliği ve sezon dışı sebze yetiştiriciliği, entegre zararlı yönetimi, pestisit riskinin azaltılması, kümes hayvanları ve hayvancılık yönetimi, sağlık ve hijyen ile gelir getirici yaklaşımlar konusundaki kapasitelerini artırmak için kullanılmıştır. Topluluk temelli kolektif öğrenmenin, kırsal kadınların pestisitler, tarımdaki

rolleri, ev ve hane halkı gelirine katkıları ile karar alma süreçlerine ilişkin algılarını değiştirmede etkili olduğunu bulmuşlardır. Sonuç olarak çalışmaya katılan kadınların Özgüven kazandıkları, sosyal etkileşimlerini ve farkındalıklarını geliştirdikleri evlerinin yönetilmesindeki önemlerini ve rollerini fark ettikleri görülmüştür (Yasmin ve ark., 2013).

Dolu ve İkizler Türkiye’de meydana gelen İzmir ve Elazığ depremlerinin işgücü piyasası üzerindeki etkileri incelemiştir. Tasarım/metodoloji/yaklaşımı ile depremin meydana geldiği ilin yakın bölgelerindeki yıkıcı depremlerin işgücü piyasası üzerindeki etkilerini analiz etmek için TÜİK ve İŞKUR veri tabanlarından aylık ve yıllık verileri kullanmışlardır. Çalışmada deprem doğal bir deney olarak ele almış ve Sentetik Kontrol Yöntemi (SCM) kullanmışlardır. Ayrıca, çalışmada kullanılacak aylık verilerin mevsimsel etkileri de dikkate alınarak, mevsimsellikten arındırılmış veriler kullanılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak etkinin bölgelerin işgücü piyasası yapısına göre değiştiği vurgulanmıştır. Deprem, tarıma dayalı bölgelerin işgücü piyasasını olumlu etkilerken, tarıma dayalı olmayan bölgelerin işgücü piyasasına zarar verdiği görülmüştür. Araştırmanın en büyük sınırlamalarından biri, Covid-19'un etkisini tahminimizden tam olarak ayıramamamızdır. Yazarlar, Covid-19'un depremlerin işgücü piyasası üzerindeki olumsuz etkisini abarttığı düşünülmektedir. Depremlerin işgücü piyasası üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu, depremle ilgili maliyetlerin tahmini, politika planlaması ve devlet teşvikleri konusunda faydalı bir rehber olduğu belirtilmiştir. Türkiye’de meydana gelen depremler sonucunda işgücü piyasası dinamiklerinin nasıl değiştiğini nedensellik çerçevesinde değerlendiren ilk çalışma olmasıdır (Dolu & İkizler, 2023).

Takabe ve Inui Japonya’da yaşanmış olan büyük depremin işgücü piyasası, tarım sektörü ve GSMH’ ya olan etkileri üzerinde durmuşlardır. Çalışmada afetten sonraki bir yıllık iyileşme sürecini, demografik özellikler, istihdam ve tarım, ormancılık ve balıkçılık endüstrilerinin üretimindeki değişiklikler de dahil olmak üzere çeşitli resmi istatistikler kullanarak (çoğunlukla afetten etkilenen üç eyalette (Iwate, Miyagi ve Fukuşima Eyaletleri)) incelemiştir. Ayrıca, Japonya’daki ulusal istatistik ofislerinin Büyük Doğu Japonya Depremi felaketlerinin ulusal istatistikler üzerindeki etkisiyle (özel tahmin, ek anket vb. dahil) nasıl başa çıkılacağını da belirtmişlerdir. Çalışmayı üç bölüm olarak ele almışlardır.

Afet nedeniyle genç nesillerin göç etmesi nedeniyle etkilenen bölgelerde nüfusun hızla yaşlanması. Bunlar; etkilenen bölgelerdeki istihdam durumu; yerel sanayi işlerinde iş arayanlar ile tsunaminin vurduğu bölgede inşaat ve sağlık çalışanı istihdam eden işverenler arasındaki istihdam uyumsuzluğu vb. Japonya ulusal hesaplarında deprem sonrası ekonomik faaliyetin kayıdır. Japonya'daki İç Göç Yıllık Raporu'nda gösterildiği gibi, Temel Yerleşim Kayıtlarından elde edilen afetzede üç Tohoku vilayetindeki net göç durumu incelenmiştir. Rapor, belediyelere sunulan göçmen verilerine dayanarak derlenmiştir. Deprem sonrası Mart-Aralık 2011 döneminde ve 1999-2010 yılları arasında her yıl, afetzede üç Tohoku vilayetindeki toplam net göç (negatif rakamlar net göçü gösterir) sunulmaktadır (Takabe & Inui, 2013).

Azakli ve ark., (2025) Göçmen mevsimlik tarım işçisi annelerin depremlerdeki deneyimlerini irdelemiştir. Çalışmada özellikle 6 Şubat 2023'te Türkiye'de meydana gelen depremin onları nasıl etkilediğini ele alarak, mevsimlik tarım işçisi annelerin ve çocuklarının deneyimlerini incelemektedir. Bu tanımlayıcı fenomenolojik çalışma, Ağustos ve Eylül 2023 tarihleri arasında Türkiye'nin kuzeyinde fındık hasadına katılan mevsimlik tarım işçisi annelerle yürütülmüştür. Çalışma verileri, katılmayı kabul eden 22 anneden elde edilmiştir. Veriler, MAXQDA 2022 nitel veri analizi programı kullanılarak analiz edilmiştir. Depremin hem anneleri hem de çocukları etkilediği, annelerde kafa karışıklığı yarattığı, çocuklarda korku, kaygı ve güvensizlik yarattığı ve uykusuzluk ve iştahsızlık gibi davranış sorunlarına neden olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, annelerin ebeveynlik uygulamalarında olumlu değişiklikler meydana geldiği ve aile bağlarını güçlendirdiği belirlenmiştir. Annelerin psikolojik dayanıklılıklarını inanç sistemlerinden ve sosyal etkileşimlerinden aldıkları ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak deprem deneyimlerinin mevsimlik gezici tarım işçisi anneleri olumlu ve olumsuz yönde etkilediği, çocuklarda ise duygusal ve davranışsal sorunlara yol açtığı sonucuna varmışlardır (Azakli ve ark., 2025).

Shamsie (2012) Haiti'de meydana gelen deprem sonrası tarım ve kırsal kalkınmanın dönüşümünü ele almıştır. Çalışmada Haiti'de deprem sonrası tarım ve gıda güvenliğine yapılan yardımlar incelenmiştir. Kırsal kalkınmaya yönelik yardımlarda büyük yankı uyandıran artışın, pek de faydalı olmayan bir yaklaşımın yüzeysel bir yeniden

markalaşmasıyla geldiği için beklentilerin altında kalma olasılığının yüksek olduğunu savunulmaktadır. Makroekonomik politika içeriği büyük ölçüde müzakere edilemezliğini korumakta, tam ticaret serbestleştirmesi hâlâ tercih edilmekte ve nispeten varlıklı, ihracat odaklı çiftçileri kayıran serbest piyasa güçlerine bağımlılığın hâlâ sürdüğü belirtilmektedir. Bunun yanında gıda güvensizliğini gidermeye yönelik çelişkili yaklaşımlar, zaten ciddi bir demokrasi açığını vurgulanmaktadır. Tarım ve gıda güvenliği politikasının ve dolayısıyla kırsal Hıttitilerin kaderlerinin ana hatlarının bir kez daha dışarıdan şekillendirilmesi gerektiği görülmüştür. Yeni yardım kaynakları mütevazı bir rahatlama sağlasa da kırsal kesimin iç kesimlerini etkileyen derin yoksunluk ve eşitsizlikleri gidermek için yalnızca sınırlı fırsatların sunulduğu görülmektedir (Shamsie, 2012).

Akdemir ve ark. Şubat 2023 depremlerinin Türkiye tarımsal üretimi üzerindeki sosyo-ekonomik etkisini araştırmışlardır. Türkiye'de 6 Şubat 2023'te meydana gelen 7,4 ve 7,3 büyüklüğündeki depremler sonrasında bir araştırma anketi gerçekleştirmiş ve anketlerden elde edilen verileri değerlendirmişlerdir. Anket, depremin yoğun olarak hissedildiği 5 ilçenin her birini temsil edecek şekilde seçilen 3 köyde olmak üzere toplam 15 köyde gerçekleştirilmiştir. Sonuçlara göre, kırsal alanlarda can ve mal kayıplarının yanı sıra, depremin üretim faktörleri, özellikle depo stokları, traktör sermayesi, iş gücü üzerinde önemli etkileri olmuş, tedarik zincirlerinde aksamalara ve tarımsal faaliyetlerde gecikmelere neden olduğu vurgulanmıştır (Akdemir ve ark., 2023).

Duman (2024) tez çalışmasında ülkemizde yaşanabilecek olası afetlerin, özellikle beklenen İstanbul depreminin daha az hasarla atlatılabilmesi için neler yapılması gerektiği konusunda yapılan çalışmada, 6 Şubat Kahramanmaraş depreminden edinilen deneyimlere yer verilmiştir. Genel olarak her türlü afet için önleme, koruma, risk ve hasar azaltma çalışmalarının hızlı bir şekilde yapılandırılması, müdahale edilmesi ve yeniden inşa aşamalarında teknolojik ve mühendislik yaklaşımlarından yararlanılarak mevcut sorunların iyileştirilmesi önem taşımaktadır. Bu sebeple, beklenen İstanbul depreminin daha az hasarla atlatılabilmesi için bölgesel önleme, koruma, afetlere hazırlık, risk ve hasar azaltma faaliyetlerinin planlanması ve uygulanması, ulaşım, arama-kurtarma, bakım ve barınma, gönüllü örgütlenmesi, eğitim, yetkinlik ve kapasite geliştirme ve özellikle afet müdahale ve

iyileştirme aşamalarında iş birliği geliştirme konularının bütünleşik afet yönetimi yaklaşımıyla yeniden ele alınması önem taşımaktadır (Duman, 2024).

Güney'in (2023) gerçekleştirdiği tez çalışmasında 2020 yılında Elazığ/ Sivrice'de yaşanan depremin Malatya ili üzerindeki etkilere değinmiştir. Çalışma kapsamında bölgenin jeolojik ve tektonik yapısı ile depremsellik arasındaki ilişki genel olarak araştırılmış ve depremin Doğu Anadolu Fay Zonu üzerinde yer alan Hazar Gölü-Sincik ve Pütürge segmentinden kaynaklandığını tespit etmişlerdir. Bu depremin Malatya ve çevresinde ciddi hasara yol açtığı belirlenmiştir. Merkez üssü Elazığ- Sivrice Çevrim taş köyü olmasına rağmen Malatya il merkez ve ilçelerini de ciddi oranda etkileyen 24 Ocak 2020 depremi incelenmiştir.

Elazığ'ın Sivrice ilçesine bağlı Çevrim Taş köyünde 24 Ocak 2020'de meydana gelen 6,5 büyüklüğündeki depremde 4 kişi hayatını kaybederken, 6 863 binada da ağır hasar meydana geldiği belirtilmiştir.

Doğanyol depremin merkez üssüne yakın olması nedeniyle buradaki eski yapıların tamamının yıkıldığı tespit edilmiştir. Doğanyol ve Pütürge haricindeki diğer ilçelerde hasar oranının daha az olduğu tespit edilmiştir (Güney, 2023).

Özkan 2023 yılında yaptığı tez çalışmasında Çanakkale ilinde covid-19 pandemisinin tarım çalışanları üzerindeki etkileri incelemiştir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, Covid-19 salgın döneminin özellikle ekonomi ve tarım ekonomisi üzerindeki etkilerini analiz etmek ve bu tür küresel krizlerin tarım ve tarım işçilerinin geleceği üzerindeki etkisinin boyutunu incelemektir.

Çalışmada, Covid-19 salgınının ekonomik sektörler üzerindeki etkisi, bu alanda yapılmış literatür çalışmaları incelenerek değerlendirilmiş, tarım işçilerinin genel durumu ve salgın döneminden etkilenme düzeyleri ise 81 sorudan ve 5 ana bölümden oluşan anket çalışmasıyla değerlendirilmiştir.

Katılımcıların yanıtlarına göre, salgın dönemi kişisel çalışma durumunu etkilememiş olsa da salgının yarattığı ekonomik belirsizlik ve tarımda mevcut sorunlara ek olarak salgın

döneminde yaşanan tedarik sorunlarının da tarım sektörünü önemli ölçüde etkileyeceği sonucuna varılmıştır (Özkan, 2023).

Doğanses 2023 yılında Özkan'ın (Özkan, 2023) çalışmasına benzer şekilde Ankara ilinde Covid-19 pandemisinin tarımsal ürün ve gıdada tüketici davranışlarını incelemiştir.

Bu bağlamda, Türkiye'de Ankara ilinde tüketicilerin tarımsal ürün-gıda satın alma davranışları, uygulanan politikalara/önlemlere ilişkin bilgi ve uyum durumları incelenmiştir.

Örneklem büyüklüğü Basit Tesadüfi Olasılık Örnekleme Yöntemi kullanılarak 384 olarak hesaplanmış olup, özel olarak hazırlanmış ve yüz yüze anket yoluyla elde edilen birincil veriler SPSS paket programında değerlendirilmiş olup, verilerin analizinde Likert ölçeği Ki-kare testi ve CHAID regresyon analizi kullanılmıştır (Doğanses, 2023).

Bozdoğan (2023) çalışmasında Kahramanmaraş ilinin deprem risk değerlendirmesi üzerinde durmuştur.

Bu bağlamda çalışmada, depremlerde etkin rol oynayan çevresel parametreler (arazi kullanımı, baki, eğim, jeolojik oluşumlar, fay, yeraltı suyu, yükselti, toprak grupları, hidroloji) arasındaki ilişki, ilişkinin yönü ve şiddeti ve bunların nedenleri Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri kullanılarak, sismotektonik açıdan aktif Doğu Anadolu Fayı ve Ölüdeniz Fayı hattında yer alan Kahramanmaraş ilinde mevcut sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Kahramanmaraş ilinde deprem risk kategorisinde tehlike sınıfı olarak yoğun yerleşim alanları, nüfus ve yapı ilişkisi belirlenerek yeni yerleşime uygun sahalar bulmak için yapılabileceklerin tespitini amaçlamıştır (Bozdoğan, 2023).

Öztürk (2019) tez çalışmasında Kahramanmaraş ilindeki gezici mevsimlik tarım işçilerinin sosyoekonomik durumu ve sosyal güvenlik sorunlarını irdelemiştir. Bu çalışmanın amacı Kahramanmaraş ilinde mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyodemografik özelliklerini, çalışma koşullarını ve sosyal güvenlik sorunlarını incelemektir. Bu kapsamda, 2014 yılı Ağustos ve Eylül aylarında Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu, Pazarcık ve Türkoğlu ilçelerinde mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan 209 kişiye yüz yüze anket uygulamıştır.

Araştırma sonucunda Kahramanmaraş'a çalışmaya gelen mevsimlik gezici tarım işçilerinin %8.13'ünün okuma yazma bilmediği, %24.40'ının ilkokul mezunu olduğu, %53.11'inin ise ortaokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Mevsimlik tarım işçilerinin ortalama günlük ücreti erkeklerde 37,12 TL, kadınlarda ise 34,88 TL olarak belirlenmiştir. Kahramanmaraş'ta mevsimlik tarım işçilerinin günde 14 saat çalıştığını görmüştür. Mevsimlik tarım işçilerinin barınma amaçlı çoğunlukla çadırları kullandıkları ve çalışma alanlarının yanında konakladıkları belirlendi. Yapılan bu çalışma neticesinde mevsimlik tarım işçilerinin başlıca sorunlarının ücret, barınma ve sosyal güvenlik olduğunu belirtmiştir (Öztürk, 2019).

Kara 2021 yılında Sakarya ili Karasu ilçesindeki mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşulları ve sorunları üzerine bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu amaçla Türkiye'deki mevsimlik tarım işçiliğinde yaşanan sorunlar ve mevsimlik tarım işçiliğinin genel yapısını incelemektir. Bu bağlamda mevsimlik tarım işçilerinin eğitim, ulaşım, çavuşluk sistemi, beslenme, sağlık, ötekileştirme, ücret ve çalışma sorunlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada, Sakarya ili Karasu ilçesine fındık toplamaya gelen mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarına yönelik sorular sorulmuş ve Ağustos ve Eylül 2019 aylarında toplam 150 mevsimlik tarım işçisiyle görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Görüşmelerden elde edilen veriler anket yönteminin sonuçlarına göre yorumlanmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler, mevsimlik tarım işçilerinin günde ortalama 12 saat çalıştıklarını ve günlük ücretlerinin 85 TL olduğunu göstermiştir. Sosyal güvencesi olmayan mevsimlik tarım işçileri, fındık toplarken kaza geçirdiklerinde hastaneye gitmekte zorluk çekmekte olduğunu belirtmişlerdir.

Aynı zamanda barınma ve beslenme ihtiyaçlarını yeterince karşılayamamaları, eğitim konusunda yaşadıkları sıkıntılar, uygun şekilde yıkanma ve temizlenme imkânına sahip olmamaları gibi nedenlerle yaşadıkları yerlere döndüklerinde ikinci bir işe sahip olmayanların oranının %84 olduğu görülmüştür.

Mevsimlik tarım işçilerinin insani değerlerle bağdaşmayan bir yaşam içerisinde varlıklarını sürdürdükleri tespit edilmiştir. İnsani değerler ve yaşam tarzları göz önüne alındığında, mevsimlik tarım işçilerinin yaşamları her açıdan yetersizdir. Yeterli koşullar sağlanana

kadar, mevsimlik tarım işçilerinin yararına iyileştirmeler ve düzenlemeler yapılması gerektiği vurgulanmıştır (Kara, 2021).

Yeniay (2011) çalışmasında mevsimlik tarım işçiliğini Giresun örneği ile ele almıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, Türkiye'de kapitalizmin gelişimine paralel olarak tarımda hem tarihsel hem de mekânsal olarak yaşanan dönüşümler incelenmektedir. İkinci olarak, bu dönüşümün fındık üretimi üzerindeki etkisi, özellikle devletin değişen rolü üzerinden ele alınarak aktarmıştır (Yeniay, 2011).

Kangal (2015) Türkiye'de mevsimlik tarım işçilerinin durumunu patates ve narenciye toplama işçileri örneği ile ele almıştır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de tarım sektöründe mevsimlik göçmen işçilerin çalışma yaşamına ilişkin sorunlarını ve bu sorunların yaşam koşullarını nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Saha araştırmasında mevsimlik işçilerin demografik yapısı ve mekânsal hareketliliği, çalışma koşulları, ücretleri ve çalışma ilişkileri, işçilerin eğitim, barınma, sağlık ve ulaşım gibi temel ihtiyaçlarının yeterli olup olmadığı, işçilerin sosyal güvenlik ve iş güvencesi açısından durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır (Kangal, 2015).

Solmaz 2010 yılında tokat ilinde çalışan tarım işçilerinin sosyal güvenlikleri üzerine bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu amaçla, Türkiye'de sosyal güvenliğin tanımı ve sosyal güvenlik sisteminin tarihsel gelişimi sunulmaktadır. Türkiye'de tarım sektörünün gelişimi ve Türkiye'de tarım işçilerinin sosyal güvenliği hakkında bilgiler verilmektedir. Çalışmanın son bölümünde, Tokat ili merkez ilçesinde bulunan on köyde anket yöntemi kullanılarak tarım işçilerinin sosyal güvenlik durumları ve yeni yasa hakkındaki bilgileri araştırılmış, tarım işçilerinin devlet tarafından desteklenmesi ve yeni yasa hakkında bilgilendirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır (Solmaz, 2010).

Tiryaki Yenilmez (2024) Gaziantep ilinde fıstık toplama işi yapan tarım işçilerinin çalışma yaşamı hakkında araştırmalar gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada, Gaziantep'te fıstık hasadında çalışan mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşullarını incelemek ve karşılaştıkları sorunları ortaya koymaktır. Bu amaçla, Gaziantep ilinin Karkamış, Nizip ve Oğuzeli ilçelerinde saha

araştırması yapmıştır. Literatürde mevsimlik tarım işçilerine yönelik çeşitli çalışmalar bulunmasına rağmen, daha önce Gaziantep ilinde fıstık hasadında çalışan işçiler üzerinde böyle bir çalışmanın yapılmamış olması çalışmayı önemli kılmaktadır. Mevsimlik tarım işçileri, tarla sahipleri ve tarım aracı operatörleri olmak üzere toplam 45 kişiyle derinlemesine görüşmeler (yüz yüze) gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler neticesinde içerik analizi yapılmış ve görüşmeler sınıflandırılmıştır. Bulgular, mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşulları ile tarla sahipleri ve tarım araçlarının görev ve sorumlulukları başlıkları altında detaylandırılmıştır. Çalışmanın bulgularından biri, fıstık hasadına katılan mevsimlik tarım işçilerinin geçici mevsimlik işçilik yaptığıdır. Başlangıçta fıstık hasadı, çeşitli illerden (Malatya, Kahramanmaraş) gelen ve çadır yerleşimlerinde kalan göçmen işçiler tarafından yapıldığı belirtilmiştir. Ancak Suriyeli işçi sayısının artmasıyla göçmen işçilerin gelmediği ve fıstıkların Suriyeli işçilerle birlikte yerel halk tarafından toplandığı bildirilmiştir. Bölgede artık çadır yerleşimlerinin bulunmadığı gözlemlenmiştir.

Günümüzde Suriyeli işçi sayısı azalırken, alandaki önemli bir değişiklik, aynı ilde yaşayan düşük gelirli ailelerin Suriyeli işçilerle birlikte yürüttüğü bir meslek haline gelmesidir. Alanı önemli kılan bir diğer önemli değişiklik ise, erkek sayısının azalmasına rağmen fıstık hasadında çalışan kadın ve çocuk sayısının artmasıdır. Araştırma bulguları, çalışanların ulaşım sorunları, yetersiz ve sağlıklı beslenme, sağlık sorunları, düşük ücretler, uzun çalışma saatleri ve zorlu çalışma koşulları gibi sorunları sıklıkla dile getirdiğini ortaya koymuştur. Çalışanların yaşam ve çalışma koşullarında karşılaştıkları sorunların giderilmesi için iyileştirmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Öncelikle, yoksulluk kısır döngüsünü kırmak için yasal düzenlemelere ve kurumsal yapılara ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Günlük çalışma saatlerinin azaltılması ve günlük ücretlerin artırılması için düzenleyici tedbirler alınmalı ve güvenli taşımacılığın sağlanması için hasat döneminde etkili denetimler yapılması gerektiği belirtilmiştir. Kamu sektörü, sivil toplum kuruluşları ve tarla sahipleri, çocuk işçiliğini önlemek için gerekli hassasiyeti göstermesi gerekmektedir. Anne ve çocuk sağlığını iyileştirmek için kadın işçiliği konusuna da özel önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Tiryaki Yenilmez, 2024).

2.4. Materyal ve Yöntem

Çalışmada, toplumsal olguların çok boyutlu doğası, konusu, amacı ve kurumsal yaklaşımı dikkate alınarak nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nicel veri teknikleri arasında anketler kullanılmıştır. Ayrıca, çalışmanın temelini oluşturan teorik yaklaşım, mevsimlik tarım işçilerinin deprem sonrası karşılaştıkları sorunları tespit etmek, değerlendirmek ve çözümler önermek üzere geliştirilmiştir. Analizler, ilgili literatür taramalarıyla desteklenmiş ve zenginleştirilmiştir.

Araştırmanın ana materyalini, Kahramanmaraş ili Onikişubat, Pazarcık, Dulkadiroğlu, Türkoğlu ilçelerinde mevsimlik tarım işçiliği yapan kişiler ve onların ailelerinden anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmuştur.

Araştırmacı aynı zamanda bölgeye yaptığı ziyaretler sırasında bazı bulgular ve araştırmaları bizzat kendi gözlemleri ve o bölgenin mevsimlik tarım işçilerine iş imkânı sağlayan ‘çavuş’ diye adlandırılan yetkin kişiler ile yaptığı görüşmeler yoluyla elde edilen veriler de konunun yorumlanmasında kullanılmıştır. Ulusal ya da uluslararası kaynaklardan elde edilen belgelerden ve internet üzerinde bulunan elektronik ortamdaki her türlü belge ve bulgulardan, Kahramanmaraş İl Tarım ve Orman Müdürlüğü kayıtlarından da ikincil veri olarak faydalanılmıştır.

Çalışma sahası Kahramanmaraş ilçeleri Türkoğlu, Pazarcık, Dulkadiroğlu, Onikişubat olarak belirlenmiştir. Çiftçilerin seçilmesinde en çok üretim yapılan, işgücü ihtiyacı olan ürünler olarak pamuk ve biber üreticileri belirlenmiştir. Yani anket yapılan dönemde ve bölgedeki tarımının yoğunluğuna göre pamuk ve biber üretimi yapan 176 çiftçi gayeli olarak seçilmiştir.

Çalışmada bu 176 üreticiden örnek hacmini oluşturabilmek için basit tesadüfi olasılıklı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örnek hacminin oluşturulmasında %90 güven sınırı ve %5 hata payı ile çalışılmıştır. Böylece, bu çalışmada toplam 107 kişi ile tesadüfi olarak anket yapılmıştır.

Örnek hacmi aşağıdaki formül ile hesaplanmıştır.

$$n = \frac{(N * P * Q * Z^2)}{((N - 1) * d^2 + (P * Q * Z^2))}$$

Burada,

P: Depremden çok etkilenenler % 50 varsayıma dayalı olarak (0,5)

Q: Depremden az etkilenenler % 50 varsayıma dayalı olarak (0,5) ifade etmektedir.

N: Pamuk ve biber üreticileri

z: Standart normal dağılım değeri (1,65)

d: Örneklem hatasını (0,05)

nitelemektedir. Örnek hacminin oluşturulmasında %90 güven sınırı ve %5 hata payı ile çalışılmıştır. Böylece, bu çalışmada toplam 107 kişi ile tesadüfi olarak anket yapılmıştır.

Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntemler

Ki-kare testi

Ki-Kare Testi (Chi-Square Test) Ki-kare testi, gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistik olarak anlamlı olup olmadığı temeline dayanır. Ki-kare testinde, niteliksel olarak belirtilen veriler kullanılır. Ayrıca, ölçümle belirtilen sürekli değişkenler de belli bir dereceden az veya çok olarak nitelendirilerek ki-kare testi uygulanabilir. Ki-kare testi genellikle,

- İki veya daha çok grup arasında fark olup olmadığının testinde,
- İki değişken arasında bağ olup olmadığının testinde,
- Gruplar arası homojenlik testinde,
- Örneklemden elde edilen dağılımın istenen bir teorik dağılıma uyup uymadığının testinde (Uyum iyiliği testinde),
- Varyans için ki-kare testinde,
- Varyansla ilgili aralık tahmininde,
- Kontenjans katsayısının hesabında kullanılır.

Bu araştırmada Ki-kare bağımsızlık testi kullanılmıştır. Bağımsızlık Testi Nitel iki değişken arasında istatistiksel olarak farklılık olup olmadığı ki-kare testi ile araştırılabilir. H_0 'da

farklılığın olmadığı, bağımsızlığın olduğu; H_1 'de ise farklılığın olduğu, bağımsızlığın olmadığı iddia edilir.

H_0 : İki değişken bağımsızdır (farklılık yok)

H_1 : İki değişken birbirine bağımlıdır (farklılık var)

Test istatistiğinin hesaplanabilmesi için beklenen frekanslar bulunur. Test istatistiği,

$$\chi^2_{hes} = \sum_{j=1}^c \sum_{i=1}^r \frac{(G_{ij} - B_{ij})^2}{B_{ij}} = \sum_{j=1}^c \sum_{i=1}^r \frac{G_{ij}^2}{B_{ij}} - n \text{ ve } sd = (r-1)(c-1) \text{ hesaplanır.}$$

Burada örnek sayısı 30'dan büyükse normal dağılım, yani Z tablosundan, 30'dan küçükse T tablosundan elde edilen değer esas alınarak karşılaştırma yapılır ve karar verilir.

Eğer $\chi^2_{hes} \geq \chi^2_{tab}$ sağlanıyorsa H_0 reddedilir.

Gruplandırılmalar

Çalışmada görüşülen mevsimlik tarım işçileri iki farklı şekilde gruplandırılmıştır. Elde edilen birtakım veriler ile gruplar arasında Ki-kare analizi yapılmıştır.

Gruplar; Depremden etkilenen mevsimlik tarım işçileri- Depremden etkilenmeyenler mevsimlik tarım işçileridir.

Ki-kare analizi yapılan faktörler; tarım alanlarında hasar ve ürün kaybı olduğunu düşünme, işçi temininde zorluk, tarım işçisi talebinde azalma, iş bulma süresinde uzama, pazara ulaşmada ve tarımsal girdi temininde zorluklar, tarımsal girdi fiyatlarında artış, toprak verimliliğinde azalma, mevsimsel iş rotasında ve çalışma şartlarında değişiklik, aile bireylerinde tarım işçiliğini bırakma durumu, gelecekte tarım işçisi olarak çalışma düşüncesi, barınma sorunu, göç etme düşüncesidir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Anket Yapılan İşçilerin Demografik Özellikleri

Araştırma bölgesinde, 06.02.2023 günü, Türkiye saati ile 04:17 ve 13:24'te merkez üssü Pazarcık (Kahramanmaraş) ve Pazarcık (Kahramanmaraş) olan Mw 7.7 ve Mw 7.6 büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. Kahramanmaraş merkezli iki depremde, resmi verilere göre 53 binden fazla kişi hayatını kaybetmiştir. 11 ilde ağır yıkıma neden olan depremler, 13 milyon kişinin hayatını doğrudan etkilemiş durumdadır. Bu bağlamda, Kahramanmaraş ilinde tarımsal üretimin en yoğun olarak yapıldığı ve depremden en çok etkilenen Dulkadiroğlu, Onikişubat, Pazarcık, Türkoğlu ve Merkez ilçelerinde tarımsal faaliyetlerde yer alan mevsimlik tarım işçileri ile anket çalışması yapılmıştır.

Yeryüzünde yaşamı olumsuz etkileyen ve hayatı riske eden birçok doğal afet (sel/su taşkınları, yangın, kuraklık, toprak kayması, çığ, fırtına/hortum, yıldırım, gb.) söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında, birçok doğal afet türü arasında yer alan depremler; yıkıcı, kontrol edilemez ve en fazla göçe yol açan, yaşamı en çok tehdit eden olaylar olarak kabul edilmektedir.

Tarımsal üretim kendi bağlamında birçok yapısal sorunları olan gerek insan ve gerekse doğal kaynaklı birçok riskleri içerisinde barındıran çok kompleks bir yapıdır. Tüm bu problemlere ek olarak meydana gelmiş olan depremin gerek tarım ve gerekse bu faaliyetlerde istihdam edilmiş olan tarım işçilerine olan etkileri ortaya koyabilmek amacıyla anket çalışması yürütülmüştür.

Tarım işlerinin farklı aşamalarının olması ve kendine özgü özelliklerinin bulunması gibi nedenlerden dolayı “*tarım işçisi*” tanımının herkes tarafından kabul edilen bir tanımı olmadığı belirtilmektedir. Bu nedenle, uygulamada ve öğretilerde tarım işçisi tanımında farklılıklar söz konusudur. “*Tarım işçisi*” kavramı; geçici ya da sürekli ya da mevsimlik olarak ücret karşılığı çalışan aynı zamanda çiftçilik yapmayan ve aile geçimini tarım işinden kazandığı gelire belirleyen kişi olarak tanımlanabilmektedir.

Çiftçiyi topraklandırma hakkındaki 4753 sayılı kanunda tarım işçisi; “kendisinin veya ailesinin hiç arazisi olmayıp da en az üç yıldan beri muayyen bir bölgede yerleşmiş ve bir ücret veya devşirilecek sermaye veya hasılatın bir hissesi mukabilinde devamlı olarak bedenen çalışanlardır” şeklinde tanımlanmaktadır (Çiftçiyi Topraklandırma Hakkındaki Kanun, 1950). Mevzuatta yer alan başka bir tanımda ise tarım işçisi; “sürekli, mevsimlik ve geçici tarım işlerinde ücret karşılığı bir hizmetle istihdam eden kişiler” olarak ele alınmaktadır (Kutlu, 2011). Özetle tarım işçileri; “tarlası, tarlada kullanacağı araç ve gereçleri olmayan ve ihtiyaçlarını karşılamak ve geçimini sağlamak amacıyla mevsimlik, kalıcı veya geçici şekilde belli bir ücret karşılığında çalışan kişiler” olarak tanımlanabilir (Özkan, 2022).

ILO tarafından yapılan tanıma göre tarım işçileri; “dünyanın gıda ve ürün ihtiyacını karşılamak amacıyla ekin tarlalarında, meyve bahçelerinde, seralarda, hayvancılık birimlerinde ve birincil işleme tesislerinde çalışan kadın ve erkeklerdir”. Küçük ve orta ölçekli çiftliklerden büyük sanayileşmiş çiftlik ve tarlalara kadar her yerde istihdam edilmektedirler. Çalıştıkları toprağa, kullandıkları araç ve gereçlere sahip olmadıkları veya kiralayamadıkları için ücretli şekilde çalışmaktadırlar. Bu tür işçiler farklı şekilde ele alınarak şu şekilde sınıflandırılabilir: Kalıcı tarım işçileri, geçici tarım işçileri, mevsimlik/geçici tarım işçileri, göçmen tarım işçileri, parça başı çalışanlar ve bir tür "aynı" ödeme alan işçiler (ILO, 2003).

Çalgüner (1943) tarafından yapılan sınıflandırmaya göre “tarım işçileri, çalışma sürelerine göre sürekli ve geçici; cinsiyetine göre kadın ve erkek; yapılan işin niteliğine göre uzman ve beden; alınan ücrete göre gündelikçi, aylıkçı, mevsimlikçi ve yıllıkçı; yaşadıkları yere göre yerli (yöresel) ve gezici; iş alma şekillerine göre götürü ve yüzdeci; uyuşuna göre ise yerli ve yabancı tarım işçileri” olarak ele alınmaktadır. Candan ve Özalp Günal’ın (2013) yaptığı sınıflandırmada ise tarım işçileri “yerel (yöre içi) ve gezici (yöre dışı)” olarak ele alınmış ve sınıflandırmada tarım işçilerinin yaşadıkları yer temel alınmıştır.

Genel olarak bakıldığında, tarım işçisi; tarımsal faaliyetlerinin farklı aşamalarında (ekim-dikim, budama, gübreleme, sulama, hasat gb.) çalışmak üzere bir işverene bağımlı olarak çalışan kişiler olarak tanımlanabilmektedir.

Türkiye’de çalışma sürelerine göre tarım işçileri arasında da farklı özellikleri taşıyan kişiler bulunmaktadır. Bazı tarım işçileri sürekli olarak istihdam edilirken bazıları ise mevsimlik yani geçici olarak istihdam edilmektedir.

Tarım işçileri; kalıcı (yerleşik) tarım işçileri, gezici (göçebe) tarım işçiliği ve mevsimlik tarım işçiliği şeklinde gruplandırılabilir (Özkan, 2022).

Tarım ve tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliği açısından mevsimlik tarım işçilerinin önemi ve katkısı oldukça fazladır. Bu açıdan bakıldığında, mevsimlik tarım işçiliğinin tüm dünyada yaygın şekilde görüldüğü belirtilmektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin sayıları, dağılımları, yaş oranlarına yönelik olarak güncel bir veri olmamasına karşın tarımda istihdam edilenlerin yaklaşık yarısına yakınının mevsimlik tarım işçisi olduğu tahmin edilmektedir (Sert & Nazlıoğlu, 2016).

Görücü ve Akbıyık (2010), mevsimlik tarım işçisini; “tarımsal üretimin herhangi bir bölümünde, işin bulunduğu bölgeye farklı bir bölgeden göç ederek gelen, sözleşmeli veya sözleşme olmadan çalışan kişiler” olarak tanımlamaktadır. Başka bir tanıma göre ise, mevsimlik tarım işçisi; “tam ya da yarı zamanlı olarak tarımda çalışmak üzere ürün çeşidine, hasat dönemine ve işçi talebine göre çoğunlukla aileleriyle birlikte yer değiştiren işgücü grubu” olarak tanımlanmaktadır (Ata, 2020).

Genel olarak bakıldığında, mevsimlik tarım işçisi; daha çok gelir elde etmek amacıyla aileleriyle göç eden, ürünün çeşidine göre çalışma süresi ve çalıştığı dönemi değişen, ikamet ettikleri ilden havaların ısınmasıyla ayrılan, genelde Nisan ile Kasım ayları arasında farklı şehirlere göç ederek tarımda çalışan kişilerdir (Özkan Boyraz & Çağlar, 2023).

Mevsimlik tarım işçileri genellikle aile üyeleri (anne, baba, çocuk) ile birlikte tarımsal faaliyetlerde yer almaktadırlar. Araştırma bölgesinde yapılan bu çalışmada, ankete katılan

tarım işçilerinin yarı yarıya erkek ve kadınlardan oluştuğu (Çizelge 3.1) tespit edilmiştir. Bu sonuç, mevsimlik tarım işçiliğinin bu ailelerin genel yaşam tarzı olduğunu ve geçimlerini sağlamada tüm aile fertleriyle birlikte çalıştıklarını göstermektedir.

Çizelge 3.1. Tarım işçilerinin cinsiyetleri

CİNSİYET	Frekans	Oran (%)
Erkek	53	49.53
Kadın	54	50.47
TOPLAM	107	100.00

Daha önce de belirtildiği üzere, bölgede mevsimlik tarım işçiliği bir yaşam tarzıdır. Dolayısıyla, ailede bulunan tüm bireyler (gencinden yaşlısına kadar) tarımsal faaliyetlerde mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaktadırlar. Araştırma bulgularına göre; anket yapılan tarım işçilerinin %28.04'ü 26-35 yaş aralığında yer almakta iken bunu sırasıyla 18-25 yaş aralığı (%24.30), 36-45 yaş aralığı (%19.63), 46-55 yaş aralığı (%16.82) ve 56 yaş ve üzerinde (%11.21) bulunan bireyler takip etmektedir (Çizelge 3.2). Bu sonuçlar, ankete katılan tarım işçilerinin yaklaşık %72'sinin "genç" grupta yer aldığını göstermektedir.

Çizelge 3.2. Tarım işçilerinin yaş aralığı

YAŞ ARALIĞI (yıl)	Frekans	Oran (%)
18 – 25	26	24.30
26 – 35	30	28.04
36 – 45	21	19.63
46 – 55	18	16.82
56 ve üzeri	12	11.21
TOPLAM	107	100.00

Genel olarak bakıldığında, tarım sektöründe yer alan nüfusun eğitim seviyesinin çok yüksek düzeyde olmadığı söylenebilir. Ancak yine de son yıllarda kırsal kesimde özellikle gençler arasında eğitim seviyesinin yükseldiği görülmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, mevsimlik tarım işçileri arasında da eğitim seviyesi yüksek olan kişilerin var olduğu ve değişik nedenlerle istihdamda yer aldıkları belirtilebilir. Bu açıdan bakıldığında, ankete

katılan mevsimlik tarım işçilerinin eğitim seviyesinde en yüksek grubu ilkokul mezunu (%30.84) alırken, bunu ortaokul mezunu (%20.56), lise mezunu (%18.69), okur-yazar olmayan (%18.69), lisans (%10.2) ile yüksek lisans ve üzeri (%0.94) mezunlar takip etmektedir (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3. Tarım işçilerinin eğitim durumu

EĞİTİM DURUMU	Frekans	Oran (%)
Okur-yazar olmayan	20	18.69
İlkokul	33	30.84
Ortaokul	22	20.56
Lise	20	18.69
Üniversite	11	10.28
Yüksek Lisans ve üzeri	1	0.94
TOPLAM	107	100.00

Araştırma bölgesinde mevsimlik işçi olarak çalışan kişilerin farklı yaş ve cinsiyette olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, bu kişilerin medeni durumları incelendiğinde %42.99'unun bekâr, %42.06'sının evli ve %14.95'inin ise dul ya da boşanmış oldukları saptanmıştır (Çizelge 3.4). Evli olmayan bireylerin büyük çoğunluğu (%67.74) ailesi ile birlikte yaşarken, %20.97'si yalnız ve %11.29'u da diğer şekillerde yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu sonuçlar, mevsimlik işçilerin çoğunlukla aileleriyle birlikte yaşadıkları ve istihdama katıldıklarını göstermektedir. Aynı şekilde bekâr olanların da bir kısmının aileleriyle birlikte yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir. Bu durum, bazen ekonomik anlamda bir zorunluluk, bazen de geniş aile yaşamını tercih etme açısından önemlidir.

Çizelge 3.4. Tarım işçilerinin medeni durumu

		Frekans	Oran (%)
Medeni Durumu	Evli	45	42.06
	Bekâr	46	42.99
	Dul / Boşanmış	16	14.95
	TOPLAM	107	100.00
Evli değil ise, Kiminle Yaşadığı	Yalnız	13	20.97
	Ailesi ile birlikte	42	67.74
	Diğer	7	11.29
	TOPLAM	62	100.00

Tarımsal faaliyet çok çeşitlidir ve bazı dönemler çok yoğun işgücü gerektirmektedir. Bu nedenle, tarım işçiliği sadece bireysel olarak yapılmamakta, aynı zamanda gezici mevsimlik tarım işçilerinin tüm aile bireyleri ile birlikte tarımsal faaliyetlerde çalıştıkları görülmektedir.

Araştırma bölgesinde tarımsal faaliyette bulunan kişilerin farklı gelir seviyelerine sahip olduğu ve mal varlıklarının da farklılık arz ettiği görülmüştür. Anket yapılan tarım işçilerinin yaklaşık $\frac{2}{3}$ 'ü (%60.75) ikamet ettikleri evde kiracı iken ancak %39.25'inin ev sahibi oldukları (Çizelge 3.5) tespit edilmiştir. Gerek deprem öncesi ve sonrasındaki mevcut ekonomik koşullar ve gerekse depremin etkileri sonucunda günümüzde ev sahibi olmak çok daha zor görülmektedir.

Çizelge 3.5. Tarım işçilerinin ikametgâh durumu

İKAMET YERİNİN DURUMU	Frekans	Oran (%)
Ev Sahibi	42	39.25
Kiracı	65	60.75
TOPLAM	107	100.00

Ankete katılan tarım işçilerinin ikametgâh yerlerini gösteren veriler Çizelge 3.6'da verilmiştir. Buna göre, tarım işçilerinin %75.70'i Kahramanmaraş ve %24.30'u da Şanlıurfa illerinde ikamet etmektedirler. Tarım işçileri; Kahramanmaraş ili içerisinde en fazla Çağlayancerit (%18.52), Pazarcık (%16.05), Türkoğlu (%14.82) ve Dulkadiroğlu ilçelerinde

(%12.35) ikamet ederlerken, Şanlıurfa ilinde ise en fazla ikamet edilen ilçe ise Suruç (%69.23) olarak saptanmıştır.

Çizelge 3.6. Tarım işçilerinin ikametgâh yeri

İkamet Edilen İl / İlçe		Frekans	(%)	(%)
Kahramanmaraş	Afşin	5	6.17	4.67
	Andırın	3	3.70	2.80
	Çağlayancerit	15	18.52	14.02
	Dulkadiroğlu	10	12.35	9.35
	Elbistan	5	6.17	4.67
	Göksun	6	7.41	5.61
	Nurhak	7	8.64	6.54
	Onikişubat	5	6.17	4.67
	Pazarcık	13	16.05	12.15
	Türkoğlu	12	14.82	11.21
	TOPLAM (1)	81	100.00	75.70
Şanlıurfa	Suruç	18	69.23	16.82
	Viranşehir	8	30.77	7.48
	TOPLAM (2)	26	100.00	24.30
GENEL TOPLAM (3 = 1 + 2)		107		

Tüm bu veriler incelendiğinde, mevsimlik tarım işçilerinin çok farklı şehirlerde olmak üzere geniş bir coğrafyada yaşadıkları ve hatta tarımsal faaliyetlerde bulunmak üzere göç ettikleri söylenebilir.

Kahramanmaraş ili nüfusunun %70'ten fazlasının tarım, orman ve hayvancılıkla uğraştığı belirtilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, tarım sektörünün Kahramanmaraş ili için en önemli sektörlerden bir olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, Kahramanmaraş ili mevsimlik tarım işçisi olarak dışarıdan göç alan konumdadır. Anket sonuçları incelendiğinde, görüşülen tarım

işçilerinin yaklaşık ¼'ünün (%24.30) Şanlıurfa ilinde oturan ve mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmak üzere Kahramanmaraş iline gelen kişilerden oluştuğu dikkati çekmektedir.

Tarımda mevsimlik işçi olarak çalışmak üzere istihdam edilen tarım işçilerinin genel olarak birey sayısı açısından geniş bir aile yapısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Anket yapılan tarım işçilerinin ailelerindeki birey sayısına ilişkin veriler Çizelge 3.7'de verilmiştir. Çizelge incelendiğinde; ailedeki birey sayısı açısından en yüksek grubu %31.78 ile 5-6 kişi arası oluştururken, bunu sırasıyla 3-4 kişi arası (%25.23), 7-8 kişi arası (%18.69), 1-2 kişi arası (%13.08) ve %11.22 ile 9-10 kişi arası (%11.22) olan yaş grupları takip etmektedir. Aile başına ortalama 5.29 kişi düşerken bu sonuç mevsimlik tarım işçilerinin bulunduğu ailelerin ebeveynlere ilaveten yaklaşık 4 kişiden daha (çocuk, anne ve/veya baba) oluşan kalabalık bir aile olduklarını göstermektedir. Bu sonuç, ailedeki bireylerden tarımsal faaliyette çalışabilecek kişi sayısının ve dolayısıyla ailenin elde edebileceği gelir miktarının daha fazla olacağı anlamına da gelmektedir. Kalabalık aile durumu bölgesel bir gerçeklik olmakla birlikte özellikle istihdam ve geçim açısından aileye fayda sağlayabilen bir faktör durumundadır.

Çizelge 3.7. Tarım işçilerinin ailelerindeki birey sayısı

AİLEDEKİ BİREY SAYISI (kişi)	Frekans	Oran (%)
1 – 2	14	13.08
3 – 4	27	25.23
5 – 6	34	31.78
7 – 8	20	18.69
9 – 10	12	11.22
TOPLAM	107	100.00
Ortalama		5.29

Unutulmamalıdır ki, mevsimlik tarım işleri belirli zamanlarda (yılıda yaklaşık 6 ay gibi) olmaktadır. Mevsimlik tarım faaliyetinin olmadığı zamanlarda mevcut aile nüfusunun ya başka işlerle uğraşmaları ve para kazanmaları gerekmektedir, aksi durumda ailenin geçimi

(büyük çoğunluğunun kirada oturduğu da dikkate alındığında) çok zor şartlarda mümkün olabilecektir.

Diğer bir ifadeyle, mevsimlik tarım işçileri tarımsal üretimin yapıldığı süreçte çalışmakta, yılın geri kalan bölümünde ise ikamet ettikleri şehre dönerek kazandıkları parayla tüm yıl geçinmekte veya vasıfsız, geçici, az kazandıran işlerde çalışmaktadır (İpekçioğlu ve ark., 2012).

3.2. Anket Yapılan İşçilerin Mevsimlik Çalışma Durumları

Kahramanmaraş ili; Akdeniz Bölgesinde bulunmasına karşın il sınırları 3 farklı bölgenin içinde yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında, ilde çok farklı tarım ürünleri yetiştirilebilmektedir. İlin merkezinde genel olarak buğday, mısır, kırmızıbiber ve pamuk yetiştiriciliği ağırlıkta iken kuzeydeki ilçelerde ise elma ve ayçiçeği gibi tarım ürünleri yetiştirilmektedir (Anonim, 2019).

Daha önce de bahsedildiği üzere, araştırma bölgesinde genel olarak aile bireylerinin tümünün mevsimlik işçi olarak çalıştıkları görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, anket yapılan tarım işçilerinden %86.92'sinin yetişkin erkek, %81.31'inin yetişkin kadın ve %52.34'ünün de çocuk işçi olarak tarım faaliyette istihdam edildiği tespit edilmiştir (Çizelge 3.8).

Anket yapılan kişilerin ailelerinde ortalama 5.29 kişi bulunurken (Çizelge 3.7), bu kişilerin %60.68'inin mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştığı saptanmıştır (Çizelge 3.8). Aile bireylerinden mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan toplam birey sayısının; %25.86'sinin çocuk, %38.01'inin yetişkin erkek ve 36.13'ünün de yetişkin kadın olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, araştırma bölgesinde çalışan mevsimlik işçilerin ¼'ünün çocuklardan oluştuğunu göstermektedir. Özellikle çocukların eğitimlerinden genel olarak uzak kalması ve yaşam (barınma, sağlık gb.) koşullarından çok daha fazla olumsuz etkilenebilmesi açısından çok dikkate değerdir.

Çizelge 3.8. Tarım işçilerinin mevsimlik işlerde çalışma durumu

			Frekans	Oran (%)
Ailede	Mevsimlik	Çocuk	56	52.34
İşlerde	Çalışan	Yetişkin Kadın	87	81.31
Nüfus Durumu*		Yetişkin Erkek	93	86.92
Ailede	Mevsimlik	Çocuk		0.83
İşlerde	Çalışan	Yetişkin Kadın		1.16
Nüfus (kişi)		Yetişkin Erkek		1.22
			TOPLAM	3.21

* Birden fazla cevap verildiğinden dolayı, toplam %100.00'ü aşmaktadır.

Türkiye'nin farklı coğrafik bölgelerinde yetiştirilen birçok farklı ürünler için özellikle yaz dönemlerinde ve hasat zamanlarında emek gücüne yoğun olarak gereksinim duyulmasından dolayı mevsimlik işçiliğe ihtiyaç duyulmaktadır.

Kahramanmaraş ilinde üretilen tarımsal ürünlerin hasat dönemleri üretilen ürünlere göre değişmekle beraber yoğun olarak yılın 3-10. aylar arasındadır. Bu nedenle tarımsal anlamda işgücü ihtiyacının bu aylarda daha çok ön plana çıktığı görülmektedir. Anket yapılan tarım işçilerinin çalışma zamanlarına ilişkin veriler Çizelge 3.9'da verilmiştir.

Çizelge 3.9. Tarım işçilerinin çalışma zamanları*

ÇALIŞILAN MEVSİM / AY		Frekans	Oran (%)
Kış	Aralık	0	0.00
	Ocak	0	0.00
	Şubat	0	0.00
İlkbahar	Mart	68	63.55
	Nisan	70	65.42
	Mayıs	65	60.75
Yaz	Haziran	65	60.75
	Temmuz	78	72.90
	Ağustos	74	69.16
Sonbahar	Eylül	66	61.68
	Ekim	56	52.34
	Kasım	8	7.48

* Birden fazla cevap verildiğinden dolayı, toplam %100.00'ü aşmaktadır.

Çizelgeden de görüleceği üzere, tarım işçilerinin en çok çalıştığı aylar Temmuz, Ağustos, Nisan, Mart ve Eylül'dür. Dolayısıyla da ürünlere göre değişmekle birlikte, ekim, çapalama, gübreleme, sulama, budama ve hasat dönemlerinde çok fazla mevsimlik işçi istihdam edilmektedir. Kışın ise hiçbir mevsimlik işçiye ihtiyaç duyulmadığı ve çalıştırılmadığı da açık bir şekilde görülmektedir.

Mevsimlik tarım işçiliği sistemi bölgede uzun yıllardır uygulanan bir sistemdir. Dolayısıyla, mevsimlik tarım işçileri uzun yıllardır bu şekilde tarımsal üretimde yer almaktadırlar. Ankete katılan tarım işçilerinin şimdiye kadar (anket yapıldığı zamana kadar) mevsimlik işlerde kaç yıldır çalıştıkları incelendiğinde (Çizelge 3.10), en yüksek grubun %30.84 ile 1-5 yıl arasında olduğu tespit edilmişken bunu sırasıyla %28.97 ile 6-10 yıl arası, %20.56 ile 11 yıl ve üzeri ve son olarak %19.63 ile 1 yıldan az grubun takip ettiği saptanmıştır. Sonuçlar genel olarak incelendiğinde, mevsimlik tarım işçilerinin tecrübe sahibi oldukları görülmektedir.

Çizelge 3.10. Tarım işçilerinin şimdiye kadar mevsimlik işlerde toplam çalışma süreleri

TOPLAM ÇALIŞMA SÜRELERİ	Frekans	Oran (%)
1 yıldan az	21	19.63
1 – 5 yıl arası	33	30.84
6 – 10 yıl arası	31	28.97
11 yıl ve üzeri	22	20.56
TOPLAM	107	100.00

Daha önce de belirtildiği üzere, mevsimlik tarım işçiliği Mart ile Ekim ayları arasında ihtiyaç göstermektedir (Çizelge 3.9). Bazı aylar daha yoğun bazı aylar ise daha seyrek işgücü ihtiyacı söz konusudur. Anket yapılan kişilerin 1 yıl içerisinde tarımsal faaliyetler kapsamında toplam 118.82 gün mevsimlik işçi olarak çalıştıkları saptanmıştır (Çizelge 3.11). En fazla çalışılan gün sayısı %3.84 ile 91-120 gün arası, en az çalışılan gün sayısı ise %0.93 ile 30 gün ve aşağı şeklinde tespit edilmiştir.

Ürünün özelliğine, mevsime ve gün ışığına bağlı olmak üzere mevsimlik tarım işçilerinin günlük çalışma süreleri değişiklik arz etmektedir. Anket yapılan tarım işçilerinin %33.64'ü günlük 7 saat çalıştıklarını ifade etmişken %33.64'ü 8 saatten fazla ve %32.72'i ise 8 saat çalıştıklarını beyan etmişlerdir (Çizelge 3.12).

Çizelge 3.11. Tarım işçilerinin 1 yıl içinde mevsimlik işlerde toplam çalışma süresi

	Frekans	Oran (%)	
	1 – 30	1	0.93
	31 – 60	8	7.48
	61 – 90	14	13.08
Toplam Çalışma	91 – 120	33	30.84
Süresi (gün)	121 – 150	28	26.17
	151 – 180	23	21.50
	TOPLAM	107	100.00
Ortalama Çalışma Süresi (gün/yıl)		118.82	

Çizelge 3.12. Tarım işçilerinin mevsimlik işlerde günlük çalışma süresi

Günlük Çalışma Süresi	Frekans	Oran (%)
7 saat	36	33.64
8 saat	35	32.72
8 saatten fazla	36	33.64
TOPLAM	107	100.00

Mevsimlik tarım işçileri Kahramanmaraş'a mevsimlik olarak göç etmekte yaygın olarak kırmızıbiber, pamuk ve diğer ürünlerin hasat işlerinde ve ürünlerin işlenmesi işlerinde çalışmaktadır. Diğer bir ifadeyle, araştırma bölgesinin Merkez ilçesinde genel olarak yetiştirilen ve tarımsal işgücü isteyen ürünlerin en önemlileri kırmızıbiber ve pamuktur. Nitekim anket yapılan tarım işçilerin %89.72 gibi büyük bir çoğunluğu kırmızıbiber için mevsimlik işçilik yaptıklarını belirtmişken, bunu pamuk (%28.97), diğer sebzeler (%21.50) ve meyve (%10.28) takip etmektedir (Çizelge 3.13). Tarım işçilerinin sadece tek bir üründe çalışmadıkları, birden fazla üründe mevsimlik işçi olarak istihdam edildikleri görülmektedir.

Çizelge 3.13. Tarım işçilerinin mevsimlik işçi olarak çalıştıkları ürünler*

Çalışılan Ürünler	Frekans	Oran (%)
Meyve	11	10.28
Pamuk	31	28.97
Kırmızıbiber	96	89.72
Diğer Sebze	23	21.50

* Birden fazla cevap verildiğinden dolayı, toplam %100.00'ü aşmaktadır.

Mevsimlik tarım işçilerinin ürün bazında en çok yaptıkları işler incelendiğinde; meyve üretiminde hasat (%90.91) ve çapalama (%72.73), pamuk üretiminde hasat (%90.32) ve çapalama (%61.29), kırmızıbiber üretiminde hasat (%97.92) ve çapalama (%53.13) ve diğer sebzelerde de hasat (%86.96) ve ekim (%56.52) işleri olduğu görülmektedir (Çizelge 3.14).

Çizelge 3.14. Tarım işçilerinin mevsimlik işçi olarak ürün bazında yaptıkları işler*

Ürün Adı	Yapılan İşler	Frekans	Oran (%)
Meyve	Ekim	6	54.55
	Çapa	8	72.73
	Sulama	0	0.00
	Hasat	10	90.91
	Diğer	1	9.09
Pamuk	Ekim	17	54.84
	Çapa	19	61.29
	Sulama	1	3.23
	Hasat	28	90.32
	Diğer	1	3.23
Kırmızıbiber	Ekim	49	51.04
	Çapa	51	53.13
	Sulama	1	1.04
	Hasat	94	97.92
	Diğer	4	4.17
Diğer Sebze	Ekim	13	56.52
	Çapa	10	43.48
	Sulama	1	4.35
	Hasat	20	86.96
	Diğer	1	4.35

* Birden fazla cevap verildiğinden dolayı, toplam %100.00'ü aşmaktadır.

Çizelge genel olarak incelendiğinde, araştırma bölgesinde yoğun olarak tarımı yapılan ve dolayısıyla mevsimlik tarım işçisi açısından ihtiyaç duyulan tarım faaliyetler çoğunlukla hasat ve çapalamadır. Aynı zamanda sebzelerin ekim işlemleri için de mevsimlik tarım işçisi ihtiyacı söz konusu olmaktadır. Bu işler için gerekli olan mevsimlik tarım işçisi ihtiyacı, gerek il içinden ve gerekse il dışından (Şanlıurfa) temin edilmektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin elde etmiş oldukları gelir düzeyinin de çok yüksek olmadığı görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) "Tarımsal İşletmelerde Ücret Yapısı" anketi

sonuçlarına göre, Kahramanmaraş ili hem kadın ve hem de erkek tarım işçileri için en düşük ücretin ödendiği iller arasında yer almaktadır.

Bu kadar işçi sirkülasyonu kapsamında gerek barınma ve gerekse diğer yaşam koşulları açısından birtakım sorunlarla karşılaşılabilir. Örneğin anket yapılan tarım işçilerinin %84.11 gibi çok yüksek bir kısmının sosyal güvenceye (SGK) sahip olmadıkları ifade edilmiştir (Çizelge 3.15). Bu durum, tarım işçilerinin gerek sağlık giderlerini karşılama ve gerekse ileriki yıllarda emekli olabilmeleri açısından dezavantaj içermektedir. Bu durumun yasal çerçevesinin net olarak ortaya konulması ve mevcut olan problemlerin bir an önce çözüme kavuşturulması büyük önem arz etmektedir. Ayrıca ürüne ve yapılan işin türüne bağlı olarak çalışma ücretleri farklılık gösterse de ortalama kadın ve erkek işçi günlük 700 TL yevmiye alırken, çocuk işçi 500 TL yevmiye almaktadır. Devlet işçi başına 500 TL destek verse de genel olarak işveren çalışana sigorta bildirmemek için bu destekten faydalanmamaktadır.

Çizelge 3.15. Tarım işçilerinin sosyal güvence durumları

Sosyal Güvence Varlığı	Frekans	Oran (%)
Evet	17	15.89
Hayır	90	84.11
TOPLAM	107	100.00

Anket yapılan tarım işçilerinin hiçbiri işveren tarafından kendilerine aylık sigorta yaptırmadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 3.16). Bununla birlikte %6.36'sı çalışma süreleri boyunca sağlık giderlerinin hiçbir şekilde karşılanmadığını beyan etmişlerken sadece %33.64 gibi düşük bir grup mevsimlik işçi olarak çalıştıkları sürece işverenin kendilerine günlük çalışan sigorta yaptırdığını ve bu sayede gerekli olması durumunda sağlık giderlerini karşılayabildiklerini ifade etmişlerdir.

Çizelge 16. Tarım işçilerinin çalışma süresince sağlık giderlerini karşılama şekli

Sağlık Giderini Karşılama Şekli	Frekans	Oran (%)
İşveren tarafından aylık sigorta yapılması	0	0.00
İşveren tarafından günlük çalışan sigortası yapılması	36	33.64
Hiçbir şekilde sağlanmıyor	71	66.36
TOPLAM	107	100.00

Bu sonuçlar, mevsimlik tarım işçilerinin sağlık giderlerini karşılama konusunda çoğunlukla yalnız kaldıklarını ve zaten düşük olan işçilik yevmiyelerinden bu kalem için bir miktar para ayırmaları gerektiğini göstermektedir. Diğer yandan sosyal güvencesi olmayan ve dolayısıyla sağlık sigortası bulunmayan aile bireylerinin giderilmesi gereken sağlık problemleri ya önemsizlenecek ve ertelenecek, bu da daha ciddi sorunlara yol açabilecek ve belki de çok yüksek sağlık giderlerine neden olabilecektir.

Daha önce de belirtildiği üzere, tarım işçilerinin %60.75 gibi önemli bir kısmı kirada (Çizelge 3.5) oturmaktadırlar. Aynı zamanda, mevsimlik tarım işçileri çalıştıkları bölgeye aynı ilin başka bir ilçesinden veya komşu başka bir ilin ilçelerinden gelmektedirler. Dolayısıyla, araştırma bölgesindeki mevsimlik tarım işçilerinin bir kısmının barınma probleminin olduğu ya da tam olarak sağlıklı koşullarda barınmada problemler yaşadığı söylenebilir. Ankete katılan tarım işçilerinin %74.77 gibi önemli bir kısmı kendilerine ait veya kiralık olarak oturdukları evden çalışacakları tarımsal alanlara gününbirlik taşınmalı servisle ulaştıklarını beyan etmişken %25.23'ü ise barınma ihtiyacının işveren tarafından karşılandığını belirtmişlerdir (Çizelge 3.17).

Çizelge 17. Tarım işçilerinin çalışma süresince barınma ihtiyaçlarını karşılama şekli

Barınmayı Karşılama Şekli	Frekans	Oran (%)
İşveren tarafından karşılanması	27	25.23
Çalışılan yere günlük taşınmalı servisle ulaşma	80	74.77
TOPLAM	107	100.00

Yukarıdaki veriler ışığında, mevsimlik tarım işçilerinin genel olarak sosyal güvenceye sahip olmadıkları, barınma ve sağlıklı yaşam konusunda eksiklikler yaşadıkları söylenebilir. Bu

bağlamda, mevsimlik tarım işçilerinin gerek barınma ihtiyacı ve gerekse sağlık giderlerinin yerel yönetim, Sivil Toplum Kuruluşu (STK), Üniversite, diğer kamu kurum/kuruluşları vb. yapılar tarafından giderilmesi ve çözümler üretilmesi büyük önem arz etmektedir. Ayrıca bölgenin çok büyük bir depremin yaşanması, bu problemleri daha da büyütmiş olabilecektir. Tüm kurum ve kuruluşlar olarak depremzedeler ile birlikte mevsimlik tarım işçilerinin barınma ihtiyacı (konteyner ev vb.) ve sağlık taramaları, aşılama, ilaç/hijyen/temizlik malzeme vb. ihtiyaçlarının karşılanması önemlidir.

3.3. Anket Yapılan İşçilerin ve Bölgenin Depremden Etkilenme Durumu

Kahramanmaraş merkezli deprem birçok ildeki gerek sektörleri (tarım, sanayi ve hizmet) ve gerekse bu sektörlerde çalışan insanları maddi ve/veya manevi açıdan doğrudan ya da dolaylı olarak olumsuz anlamda etkilemiştir. Bu olumsuzlukların etkisi birçok kişide de halen devam edebilmektedir. Depremin neden olduğu maddi ve manevi yaralar gerek özel sektör, gerek kamu kuruluşları ve gerekse STK'lar tarafından büyük bir özveri, gayret ve fedakârlık içerisinde giderilmeye çalışılmaktadır. Depreme yakalanmış olan bölge halkının önemli bir kısmı (imkânı olan) il dışına akraba yanlarına veya kendilerinin imkânlarını kullanarak ya da başta devlet olmak üzere birçok kurum/kuruluş/vatandaş işbirliği içerisinde başka yerlere göç etmişlerdir. Bir kısmı da değişik nedenlerle bölgede kalmıştır. Hayat devam etmektedir ve yaşam mücadelesi verme sürmektedir. Çoğunlukla günlük yevmiyelerle çalışan mevsimsel tarım işçilerinin bir kısmı da herkesin olduğu gibi depremden etkilenmişlerdir. Bu bağlamda, anket yapılan tarım işçilerinin %62.62'si depremden doğrudan etkilendiklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 3.18). Bu etkilenme; can kaybı, yaralanma, barınma imkânlarının ortadan kalkması veya zarar görmesi, iş bulamama vb. şekillerde olmuştur. Bu durum, geçim ve yaşam şartları daha zor durumda olan mevsimlik tarım işçilerinin depremden çok büyük anlamda zarar gördüklerini göstermektedir.

Çizelge 3.18. Tarım işçilerinin depremden doğrudan etkilenme durumu

Depremden Doğrudan Etkilenme	Frekans	Oran (%)
Evet	67	62.62
Hayır	40	37.38
TOPLAM	107	100.00

Araştırma bölgesinde bulunan tarım işçilerinin bir kısmı yerel halktan oluşurken bir kısmı da başka komşu il(ler)den gelen kişilerden meydana gelmektedir. Aynı zamanda Kahramanmaraş ilinde kayıtlı olup ta deprem esnasında başka illerde bulunan ya da çalışan tarım işçileri bulunmaktadır. Anket yapılan tarım işçilerinin önemli bir kısmı (%68.22) deprem esnasında Kahramanmaraş ilinde bulunurken %5.61'i Hatay, %4.67'si Adıyaman, %0.93'ü Gaziantep ve %20.56'sı da diğer illerde depreme yakalandıklarını beyan etmişlerdir (Çizelge 3.19). Bu veriler, görüşülen tarım işçilerinin neredeyse tamamına yakınının araştırma bölgesinde veya diğer yerlerde deprem gerçeği ile yüz yüze geldiklerini, kendilerinin veya aile bireylerinin az ya da çok depremden olumsuz anlamda etkilendiklerini göstermektedir. Depremin gerek maddi dünyamızda ve gerekse iç dünyamızda ortaya çıkardığı olumsuz etkiler belki bir süre daha devam edecektir. Bu açıdan bakıldığında, kendilerine sunulabilecek imkanlara ulaşmada dezavantajlı durumda bulunan mevsimlik tarım işçilerinin gerek psikolojik ve gerekse ekonomik anlamda desteklenmelerinin devam ettirilmesi büyük önem taşımaktadır ve gereklidir.

Çizelge 3.19. Tarım işçilerinin deprem esnasında buldukları şehir

Bulunulan Şehir	Frekans	Oran (%)
Kahramanmaraş	73	68.22
Hatay	6	5.61
Gaziantep	1	0.93
Adıyaman	5	4.67
Diğer	22	20.56
TOPLAM	107	100.00

Araştırma bölgesi ile birlikte 11 ili etkileyen depremin gerek tarım ve gerekse sanayi ve hizmet sektörlerini olumsuz anlamda etkilediği aşikârdır. Araştırma bölgesinde deprem yaraları bir taraftan sarılmaya çalışılırken (deprem konutları yapımı vb.) halen daha yıkımı bekleyen binalar mevcuttur. Ancak hayat devam etmekte, insanlar beslenmek zorunda ve

ticaret bir şekilde sürdürülmelidir. Anket yapılan tarım işçilerine %83.18 gibi önemli bir kısmına göre, deprem araştırma bölgesindeki tarımsal faaliyette aksamaya yol açmıştır (Çizelge 3.20). Deprem nedeniyle tarımsal faaliyette meydana gelen aksamanın en fazla olarak (%51.69) 1 ay kadar olduğu ifade edilmişken bazı tarım işçileri ise (%42.70) 3 ay kadar aksama yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum hem gıda güvenliğini ve hem de bu sektörden geçimlerini sağlayan kişileri olumsuz anlamda etkilemiştir.

Çizelge 20. Tarım İşçilerine Göre, Depremden dolayı iş yaptıkları yerlerin tarımsal faaliyetlerinde aksama olma durumu

		Frekans	Oran (%)
Depremden Dolayı Tarımsal Faaliyette Aksama Durumu	Evet	89	83.18
	Hayır	18	16.82
	TOPLAM	107	100.00
Deprem Nedeniyle Tarımsal Faaliyetlerin Aksama Süresi	1 hafta	1	1.12
	1 ay	46	51.69
	3 ay	38	42.70
	6 ay ve üzeri	4	4.49
	TOPLAM	89	100.00

Anket yapılan tarım işlerinin, bölgedeki tarım sektörünün yaşanan depremten etkilenme durumuna ilişkin birtakım görüşler sorulmuş ve bu görüşlere katılma durumları tespit edilerek elde edilen sonuçlar Çizelge 3.21’de verilmiştir.

Çizelge 3.21. Tarım işçilerine göre, çalıştıkları bölgedeki tarım sektörünün depremten etkilenme durumu

Görüşler	Görüşlere Katılma Durumu							
	Evet		Hayır		Kısmen		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Tarım alanlarında hasar oldu	39	36.45	31	28.97	37	34.58	107	100.00
Ürün kaybı yaşandı	42	39.25	26	24.30	39	36.45	107	100.00
İşçi temininde zorluklar yaşandı	32	29.91	34	31.78	41	38.32	107	100.00
Pazara ulaşmada zorluklar yaşandı	23	21.50	55	51.40	29	27.10	107	100.00
Arazi sahipleri hayatını kaybetti, bu yüzden araziler ekilmedi	25	23.36	38	35.51	44	41.12	107	100.00

Çizelge 3.22. (Devam) Tarım işçilerine göre, çalıştıkları bölgedeki tarım sektörünün depremden etkilenme durumu

Görüşler	Görüşlere Katılma Durumu							
	Evet		Hayır		Kısmen		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Tarım işçiliği talebi azaldı, iş bulunamadı	32	29.91	25	23.36	50	46.73	107	100.00
İş bulma süresi uzadı	57	53.27	18	16.82	32	29.91	107	100.00
Tarımsal ilaç ve gübre temininde zorluklar yaşandı	23	21.50	65	60.75	19	17.76	107	100.00
Tarım makinelerinde hasar meydana geldi	19	17.76	58	54.21	30	28.04	107	100.00
Yeniden tarımsal üretime başlamak çok zor oldu	55	51.40	18	16.82	34	31.78	107	100.00
Toprak verimliliğinde azalma hissedildi	49	45.79	11	10.28	47	43.93	107	100.00
Su kaynaklarına erişim etkilendi	44	41.12	19	17.76	44	41.12	107	100.00
Sulama kanalları hasar gördü	27	25.23	53	49.53	27	25.23	107	100.00
Tarım ilaçları fiyatlarında artış gözlemlendi	22	20.56	58	54.21	27	25.23	107	100.00

Mevsimlik tarım işçilerinin %36.45'i tarım alanlarında hasar olduğunu belirtmiş iken bu fikre kısmen katıldıklarını beyan edenlerin oranı ise %34.58'dir. Dolayısıyla işçilerin büyük çoğunluğuna göre deprem tarım alanlarına büyük zarar vermiş durumdadır.

Benzer şekilde, tarım işçilerinin %39.25 gibi tamamen ve %36.45 gibi bir kısmı da kısmen olmak üzere depremin ürün kaybına yol açtığını belirtmişlerdir. Bu durumun gerçekleşmesi durumunda gıda güvenliği açısından son derece riskli bir durum söz konusu olabilecektir.

Diğer taraftan depremde önemli sayıda insan yaşamını yitirmiş ve/veya yaralanmış durumdadır. Bunların bir kısmı şehir merkezlerinde iken bir kısmı da kırsal kesimde yer almaktadır. Dolayısıyla tarımsal üretimde çalışabilecek daimi veya geçici insan gücünde

önemli düzeyde değişiklik olabilmıştır. Nitekim anket yapılan tarım işçileri, %38.32 oranında kısmen ve %29.91 oranında ise tamamen olmak üzere bölgede yaşanan deprem ile birlikte tarımsal üretimde çalışabilecek işçi temininde zorluklar yaşandığını belirtmişlerdir.

Deprem ekonomik anlamda birçok piyasayı olumsuz etkilemiştir. Tarımsal üretimde gerek kullanılacak girdilerin temini ve gerekse üretim sonucu elde edilen ürünlerin satışı bağlamında pazara ulaşım çok önemli bir unsurdur. Depremin bu duruma olumsuz etki yapıp yapmadığının tespiti de hayati önemdedir. Ancak ankete katılan tarım işlerinden yarısından fazlası (%51.40) depremin pazara ulaşmada zorluklar yaşanmasına yol açmadığını belirtmişlerdir.

6 Şubat 2023 depreminde Kahramanmaraş ilinde 12 binin üzerinde insanın öldüğü ifade edilmiştir. Bu kişilerin hem şehir merkezi ve hem de kırsal kesimde ikamet eden insanlardan oluştuğu aşikârdır. Dolayısıyla kırsal kesimde vefat eden vatandaşlarımız arasında tarım arazisi sahibi olduğu gibi bu arazilerde çalışan tarım işçileri de vardır. Bu bağlamda, anket yapılan tarım işçilerin %41.12'si kısmen ve %23.36'sı da tamamen olmak üzere önemli bir kısmı depremde arazi sahiplerinin hayatlarını kaybetmeleri nedeniyle bazı arazilerin ekilemediği belirtmişlerdir. Bu sonuç, deprem sonrasında tarım arazilerinde meydana gelen hasarların aynı zamanda ürün kayıplarına da yol açtığı fikrini desteklemektedir.

Deprem ile birlikte gerek bazı tarım arazilerinin ekilememesi, gerekse birçok tarım alanlarının zarar görmesi sonucu ürün kayıplarının yaşanması sonucunda, tarımsal üretimde istihdam edilecek tarım işçisi talebinin azalması ve dolayısıyla mevsimlik tarım işçilerinin iş bulamada zorluklar yaşandığı belirtilmiştir. Bu görüşe tamamen katılan tarım işçisi oranı %29.91 iken kısmen katılanların oranı ise %46.73 gibi oldukça yüksek durumdadır.

Deprem ile birlikte piyasalarda (özellikle işgücü piyasasında) bir kaos yaşanmıştır. Bu durumun düzelmesi için bir miktar zamanın geçmesi gerekmektedir. Mevsimsel tarım işlerinde çalışan tarım işçilerinin hemen iş bulabilmeleri de kolay olmamıştır. Diğer bir ifadeyle, tarım işçilerinin iş bulabilme süreçleri uzamıştır. Anket yapılan tarım işçilerinin yarısından fazlası (%53.27) tamamen ve %29.91 gibi bir kısmı da kısmen bu fikre katıldıklarını (deprem tarım işçilerinin iş bulabilme sürecini uzatmıştır) ifade etmişlerdir.

Deprem birçok sektörü olumsuz anlamda etkilemiş durumdadır. İnsanlar deprem ile birlikte ilk başta kendi ve/veya yakınlarının can güvenliğini sağlama anlamında gayret göstermiştir, sonra da hayatın doğal akışı içerisinde diğer yaşamsal faaliyetlerini devam ettirmek zorunda kalmışlardır. Tarım arazilerinin bazılarının depremden zarar görmesine rağmen imkânları olan üreticiler mevcut arazilerini ekip biçmişlerdir. Bunun için gerekli olan girdiler piyasada mevcuttur, ancak imkânlar ölçüsünde kullanılmışlardır. Görüşülen tarım işçilerinin %60.75 gibi önemli bir kısmı deprem sonrasında tarımsal ilaç ve gübre temininde herhangi bir zorluk yaşamadığını beyan etmişlerdir.

Deprem sonrasında birçok insan ve hayvan kaybı yaşandı, gerek günlük hayatta kullanılan eşyalar ve gerekse tarımsal üretimde kullanılan tarımsal alet-makinelere zarar görenler olmuştur. Bunların bir kısmını tamir edilebilecek nitelikte iken bir kısmı ise kesinlikle kullanılmayacak durumdadır. Araştırma bölgesinde yaşanan deprem daha çok şehir merkezlerinde çok büyük hasarlara yol açmış durumdadır. Buna karşın şehirler ile kıyaslandığında kırsal alandaki deprem zararı daha kısıtlı ve sınırlıdır. Anket yapılan tarım işçilerinin yarıdan fazlası (%54.21) depremin tarımsal alet-makinelere zarar vermediğini belirtmiş iken geri kalanlar ise bu görüşe ya tamamen katılmamakta ya da kısmen katılmaktadırlar.

Yine belirtmek gerekir ki, deprem özellikle kırsal alanda birçok tarımsal yapının (ahır, ağıl, samanlık gb.) zarar görmesine, hayvanların telef olmasına, bazı arazi sahiplerinin ve arazilerde çalışabilecek tarım işçilerinin ölmesine, tarım arazilerinin zarar görmesine (toprak kayması, yarıklar oluşması gb.) vb. birçok olumsuzluğa yol açmış durumdadır. Tüm bu olumsuzluklar neticesinde yeniden tarımsal üretime başlamak çok zor olabilecektir. Bu görüşe tamamen katılan tarım işçilerinin oranı yarıdan fazla (%51.40) iken kısmen katılanların oranı da %31.78 gibi yüksek düzeydedir. Bu durum depremin diğer sektörlerde de olduğu gibi tarım sektöründe de önemli ekonomik kayıplara yol açtığını/açacağını göstermektedir.

Deprem sonrasında tarım arazilerinde hasar meydana gelmesi, üretimde kullanılacak girdi teminde sermaye yetersizliği/eksikliğinin olması, gerekli işgücündeki kayıplar (ölüm,

yaralanma vb.) gibi faktörler neticesinde toprak verimliliğinde ve dolayısıyla da ürün rekoltesinde düşüşler yaşanması muhtemeldir. Bu görüşe tamamen katılan tarım işçilerinin oranı %45.79 ve kısmen katılanların oranı da %43.93 gibi çok yüksek düzeylerde olması dikkate alınması gereken çok önemli bir husustur.

Diğer yandan deprem ile birlikte tarımsal üretimde bitkilerin sulanmasında kullanılan birçok su kaynağı (ırmak, göl, gölet, sulama kanalı gb.) olumsuz anlamda etkilenmiş durumdadır. Ankete katılan tarım işçilerinin yaklaşık yarısı (%49.53) su kanallarının hasar görmediği belirtmesine karşın su kaynaklarına erişimin etkilendiği fikrine tamamen katılanların oranı %41.12 ve kısmen katılanların oranı da yine %41.12 gibi yüksek düzeydedir. Bölgede depremin yaraları sarılırken bu hususlarında özellikle dikkate alınması büyük önem arz etmektedir.

Deprem olayı birçok insanı ve piyasayı olumsuz etkilemiştir. Bunun neticesinde gerek bölgesel ve gerekse ülkesel bazda büyük bir yardım seferberliği başlatılmıştır. Piyasada durumdan istifade etmek üzere stokçuluk, vurgunculuk gb. yapmak isteyenlere göz açtırılmamıştır. Özellikle bölge halkı kendi insanlarına daha yardımsever ve imkânlar ölçüsünde elinden gelenin daha fazlasını yapmıştır. Bu bağlamda, birtakım firma ya da şirketlerin aksi davranıldığı düşünülse de, ankete katılan tarım işçilerinin yarıdan fazlası deprem sonrasında tarım ilaçlarının fiyatlarında herhangi bir artış gözlemlenmediği düşündüklerini belirtmiş olsalar da bunun böyle olmadığını düşünen kişilerin var olması da dikkate değerdir ve üzerinde düşünölmeye değer bir husustur.

Anket yapılan tarım işçilerinin, deprem sonrası devlet ve diğer kurum/kuruluşların destekleme durumlarına ilişkin fikirlere yönelik beyanlarını içeren veriler Çizelge 3.22'de verilmiştir.

Çizelge 3.23. Tarım işçilerine göre, deprem sonrası devlet ve diğer kurumların destekleme durumları

Görüşler	Görüşlere Katılma Durumu							
	Evet		Hayır		Kısmen		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Devlet desteklerinden yararlanma	46	42.99	37	34.58	24	22.43	107	100.00
Yerel yönetimlerden destek alma	30	28.04	55	51.40	22	20.56	107	100.00
Sivil toplum kuruluşlarından destek görme	41	38.32	50	46.73	16	14.95	107	100.00
Tarımsal desteklerin artırılması gerektiğini düşünme	59	55.14	23	21.50	25	23.36	107	100.00
Tarımsal kredilere başvurma	6	5.61	86	80.37	15	14.02	107	100.00

Bölgede yaşanmış olan birçok ili gerek can kaybı ve gerekse ekonomik kayıplar açısından olumsuz etkileyen deprem sonrasında başta devlet olmak üzere birçok kurum/kuruluş/STK/vatandaş vb. kaynaklar tarafından bölgeye çok önemli yardımlarda bulunulmuştur. Bu bağlamda ülke genelinde bir nevi seferberlik ilan edilmişçesine yardım konvoyları, kampanyaları vb. faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Tüm yardımların her deprem bölgesine eşit miktarda ve zamanda ulaşması mümkün olamamışsa da şimdiye kadar binlerce kişinin yardımına koşulmuştur. Evleri yıkılan vatandaşlarımızın büyük bir bölümüne yeni yapılmış evleri teslim edilmiş olmakla birlikte yapımı devam eden evler de bulunmaktadır. Bununla birlikte depremde zarar görmüş olan vatandaşlarımıza ekonomik ve beslenme anlamında da yardımlar sürdürülmektedir. Anket yapılan tarım işçilerinden %42.99 tamamen ve %22.43 ise kısmen deprem sonrasında devlet yardımlarından yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

Ankete katılan tarım işçilerinin devlet yardımlarından yararlanma oranının yüksek olmasına karşın yerel yönetimlerden yardım aldıklarını belirtenlerin oranı %28.04 ve kısmen yardım

aldıklarını belirtenlerin oranı da %20.56 gibi daha düşük düzeydedir. Bu sonuçlar, devlet imkânlarının yerel yönetimlere göre daha yüksek ve geniş olması ile açıklanabilir. Bölgeye sadece Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi değil ülkenin değişik bölgelerinden gelen küçük/büyük birçok belediyeler gerek araç gerek insan ve gerekse malzeme yardımlarında bulunmuşlardır. Ancak yine de yerel yönetimlerin devlet ile birlikte ekonomik güçleri nispetinde yardım yaptıkları ve vatandaşların yanında yer aldıkları görülmektedir.

Diğer yandan, deprem sonrasında birçok STK'nın (Ahbap Derneği, Kızılay vb.) yardım faaliyetinde (konteyner ev kurma, aşevi açma, değişik gıda, temizlik vb. malzeme yardımı gibi) buldukları olmuştur ve bu faaliyetlerinde de çok başarılı olmuşlardır. Bu faaliyetlerin gerek yöre halkı tarafından bizzat görülmesi/yaşanması ve gerekse yerel/ulusal basında (görsel ve yazılı) yer bulması bu STK'ların kaynaklarını ve yardım sahalarını daha da genişletmiş ve onları başarılı çalışmalara sevk etmiştir. Bu durum bölge halkı tarafından da takdir edilmiştir. Görüşülen tarım işçilerine göre, yaklaşık yarısı tamamen ve/veya kısmen STK'lardan destek görmüşlerdir. Ancak bunların güçleri de takdir edilmelidir ki devlet kadar yüksek değildir ve olması da beklenemez.

Bir diğer ilginç sonuç da, anket yapılan tarım işçilerine göre tarımsal destekler artırılmalıdır. Bu fikre tamamen katılanların oranı yarıdan fazla (%55.14) iken kısmen katılanların oranı da %23.36 olarak saptanmıştır. Deprem sonrasındaki yardımlar insanların başta gıda olmak üzere temizlik malzemeleri gibi materyallere erişimlerinin kolaylaştırılması/artırılması ve özellikle de barınma ihtiyaçlarının biran önce çözüme kavuşturulmasıdır. Ülkede mevcut tarımsal destekler devam etmekle birlikte özellikle deprem bölgesine özel tarımsal destekler (düşük faizli ve uzun vadeli kredi, borç erteleme gb.) artırılabilir.

Deprem bölgesinde tarım ile birlikte birçok sektörün olumsuz etkilendiği ve bunların değişik yol ve kanallarla desteklenmesi gerektiği belirtilmişti. Özellikle tarımsal üretimin gerçekleştirilmesi bağlamında gerek girdi temini ve gerekse makine/işgücü kiralama gibi ihtiyaçlar için gerekli olan sermayenin ya arazi sahiplerinin kendi öz kaynakları ya da kredi yoluyla karşılanması gerekmektedir. Özellikle gerek ekonomik ve gerekse insan gücü anlamında önemli kayıplara yol açan deprem sonrasında ihtiyaç duyulan kredilere başvurma

olanakları çok sınırlı (gerekli şartları sağlayamama, teminat gösterememe vb.) olacaktır. Görüşülen tarım işçilerinin %80'den fazlası tarımsal kredilere başvurulamadığını belirtmişlerdir.

Ankete katılan tarım işlerinin, deprem sonrası barınma, eğitim ve sosyal destek durumlara ilişkin görüşlere yönelik katılım durumları Çizelge 3.23'te verilmiştir.

Çizelge 3.24. Tarım işçilerine göre, deprem sonrası barınma/eğitim/sosyal destek durumu

Görüşler	Görüşlere Katılma Durumu							
	Evet		Hayır		Kısmen		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Barınma sorunu yaşama	35	32.71	40	37.38	32	29.91	107	100.00
Göç etmeyi düşünme	24	22.43	60	56.07	23	21.50	107	100.00
Mevsimsel iş rotasında değişiklik olma	16	14.95	64	59.81	27	25.23	107	100.00
Başka bir sektöre geçiş yapma	7	6.54	73	68.22	27	25.23	107	100.00
Çalışma şartlarının değişmesi	27	25.23	50	46.73	30	28.04	107	100.00
Çalışma ücretlerindeki artış oranı yeterliydi	4	3.74	84	78.50	19	17.76	107	100.00
Psikolojik destek alma	18	16.82	65	60.75	24	22.43	107	100.00
Sağlık hizmetlerine erişimde zorluk yaşama	46	42.99	22	20.56	39	36.45	107	100.00
Aile bireylerinden tarım işçiliğini bırakmak zorunda kalan olması	11	10.28	51	47.66	45	42.06	107	100.00
Çalışma saatlerinde değişiklik olması	21	19.63	59	55.14	27	25.23	107	100.00
Sigorta veya sosyal güvence sıkıntısı yaşama	55	51.40	11	10.28	41	38.32	107	100.00
Gelecekte tarım işçiliğine devam etmeyi düşünme	30	28.04	26	24.30	51	47.66	107	100.00

Çizelge 3.25. (Devam) Tarım işçilerine göre, deprem sonrası barınma/eğitim/sosyal destek durumu

Görüşler	Görüşlere Katılma Durumu						Toplam	
	Evet		Hayır		Kısmen		Frekans	%
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Deprem sonrası başka işte çalışma imkânı olması durumunda mevsimlik işten vazgeçme	46	42.99	21	19.63	40	37.38	107	100.00

Araştırma bölgesi dâhil 11 ilde yaşanmış olan deprem neticesinde birçok yapı yıkılmış ve ciddi barınma sorunları ile karşı karşıya kalınmıştır. Evleri yıkılan kişiler konteyner ev ve çadırlara yerleştirilmiş, en kısa sürede sağlam zemin üzerinde daha güvenli olan yeni yaşam yuvalarına geçmeleri için başta devlet olmak üzere birçok kurum/kuruluş büyük bir gayret içerisinde olmuşlardır. Ankete katılan kişilerden %32.71'i tamamen ve %29.91'i de kısmen olmak üzere deprem sonrasında barınma sorunu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Deprem konutlarının büyük bir kısmı teslim edilmiş olmakla birlikte geriye kalanları da tamamlanmak üzere olup bu sıkıntının çok kısa süre içerisinde tamamen giderileceği aşikârdır.

Deprem sonrasında hayatta kalan bölge vatandaşlarının bir kısmı ya akraba yanlarına ya da değişik kurum/kuruluşlarının ayarlamış oldukları yerlere (öğrenci yurdu, pansiyon, otel, ev vb.) yerleştirilmişlerdir. Bu kişilerin büyük bir çoğunluğu daha sonra memleketlerine geri dönmüşlerdir. Ancak daha önce de belirtildiği üzere, bazı tarım arazilerinin ve arazi sahiplerinin depremden büyük zarar görmesi sonucunda bölgedeki mevsimlik iş imkânlarında birtakım değişiklikler yaşanabilmiştir. Bu nedenle bazı tarım işçilerinin göç etmeyi düşünüp düşünmedikleri araştırılmak istenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda ankete katılan tarım işçilerinin yarısından fazlasının (%56.07) deprem sonrasında buldukları bölgeden başka bir yere göç etmeyi kesinlikle düşünmedikleri belirlenmiştir.

Bu durum, her ne olursa olsun büyük bir kesim için ne kadar zorlu olsa da yaşanan coğrafyadan ayrılmanın kolay olamayacağını göstermektedir.

Deprem etkilerinin azalmasıyla birlikte hayat normale dönmeye başlamış ve tüm iş/işlemler (tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde) devam etmiştir. Özellikle tarım sektöründe olmak üzere mevsimsel iş rotasında değişiklik olma durumu incelendiğinde, bu fikre kesinlikle katılmayan tarım işçilerinin oranı %59.81 gibi yüksek düzeydedir. Mevsimsel işgücü ihtiyacı miktar olarak azalsa da halen varlığını devam ettirmekte ve talep görmektedir.

Ankete katılan tarım işçilerinin uzun bir zamandır mevsimsel işçi olarak tüm aile bireyleriyle birlikte çalıştıkları görülmektedir. Dolayısıyla bir alışkanlık söz konusudur. Sonuç olarak, bu kişilerin başka bir sektöre geçiş yapmaları kolay değildir ve herkes için de mümkün değildir. Nitekim görüşülen tarım işçilerinin %68.22 gibi önemli bir kısmı başka bir sektöre geçiş yapmalarının mümkün olmadığını ifade etmişlerdir. Çoğu mevsimlik tarım işçisi için bu isteyerek veya istemeyerek bir yaşam şekli ve tercihi olup değiştirmek kolay değildir.

Deprem ile birlikte tarım sektöründeki çalışma şartları da değişmiştir. Bu fikre tamamen katılan tarım işçilerinin oranı %25.23 ve kısmen katılanların oranı da %28.04 gibi yarı yarıya bir durum söz konusudur. Deprem insanoğlunun kendi hayatında birçok şeyi değiştirdiği gibi çalışma şartlarını da değiştirmiştir. Yeni şartlara adapte olmak gereklidir ve önemlidir.

Deprem sonrasında tarım arazilerinin zarar görmesi, ürün veriminde ve dolayısıyla rekoltede düşüşler yaşanması gibi nedenlerde tarımsal üretimden elde edilen gelir miktarı da düşmüş durumdadır. Bu durum tarım üretiminde çalışan işçilere verilecek ücretlerde de (yevmiye, aylık gb.) istenilen düzeyde artış olmamasına yol açmıştır. Görüşülen tarım işçilerinin %78.50 gibi önemli bir kısmı deprem sonrasında tarımsal faaliyetlerdeki çalışma ücretlerindeki artış oranını yeterli görmediklerini beyan etmişlerdir. Gelecek yıllarda bu durumun düzelebileme ihtimali söz konusudur.

Deprem ile birlikte birçok insan canını, en yakınını, işini, malını ve değer verdiği birçok şeyini kaybetmiş durumdadır. Bu durum birçok insan için tarifi imkânsız zararlara yol açmıştır. Bu gibi durumlarla baş etmenin en kolay yolu uzmanlardan psikolojik destek

almaktır. Ancak yine de psikolojik destek alma konusunda birçok kişi çekimser kalmakta, hatta böyle bir desteğe ihtiyaç duymadığını düşünmektedir. Ankete katılan kişilerin %60.75 gibi büyük bir çoğunluğu psikolojik destek almadıklarını belirtmişlerdir.

Deprem ile birlikte gerek özel sektör, gerek devlet kurumları ve gerekse vatandaşa ait birçok bina yıkılmış, deprem öncesinde vatandaşa yönelik hizmet verilen yerlerdeki (hastane, banka, postahane, belediye vb.) bazı hizmetlerin deprem sonrasında aksadığı görülmüştür. Özellikle bu süreçte sağlık hizmetlerine ulaşım hayati bir durumdur ve çok önemlidir. Ancak deprem ile birlikte birçok ölü ve yaralıların olması nedeniyle bazı hizmetlerde bir süreliğine de olsa aksamalar yaşanmıştır. Anket yapılan tarım işçilerinin %42.99'u tamamen ve %36.45'i de kısmen olmak üzere deprem sonrasında sağlık hizmetlerine erişimde zorluk yaşadığını ifade etmiştir. Bu durumun her geçen gün daha da iyiye gideceği beklenmektedir ve olması da muhakkaktır.

Mevsimlik tarım işçilerinin genellikle tüm aile bireyleri ile birlikte çalıştıkları görülmektedir. Ancak deprem sonrasında özellikle tarım işçisi talebinde belirgin bir azalış söz konusu olmuştur. Bu durum, mevsimlik tarım işçisi ailesindeki bazı bireylerin (özellikle gençlerin) tarım işçiliğinden vazgeçmek suretiyle başka iş alanlarına yönelmesi söz konusu olmuştur. Anket yapılan tarım işçilerinden yarısından fazlası (%10.28 ile tamamen ve %42.06 ile kısmen) deprem sonrasında aile bireylerinden bazılarının tarım işçiliğini bırakmak zorunda kalanların olduğu ifade etmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçilerinin günde yaklaşık 8 saat civarında çalıştıkları belirtilmektedir. Ancak bu durum deprem sonrasında bazı bölgelerde değişiklik gösterebilmiştir. Buna karşın görüşülen tarım işçilerinin %55.14 gibi önemli bir kısmı deprem sonrasında tarımsal üretimdeki çalışma saatlerinde herhangi bir değişikliğin olmadığını beyan etmişlerdir.

Daha önce de belirtildiği üzere, mevsimlik tarım işçilerin büyük bir çoğunluğunun sosyal güvenceleri bulunmamaktadır. Ancak yine de bazı arazi sahiplerinin çalıştırdıkları işçiler için günlük sigorta yaptırdıkları belirtilmişti. Deprem sonrasında ise, anket yapılan tarım işçilerinin %51.40'ı tamamen ve %38.32'si ise kısmen sigorta ve sosyal güvence sıkıntısı yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Tarım sektörü doğal olaylara çok bağlıdır. Yaşanabilecek en küçük bir sıkıntı bu sektörü diğer sektörler ile kıyaslandığında çok daha çabuk ve fazla etkileyebilmektedir. Bu nedenle imkânı veya kabiliyeti olan bazı kişiler başka sektörlerde çalışmaya başlayabilmektedirler. Özellikle gençlerin tarım sektöründen daha ziyade şehirlere göç ederek başka sektörlerdeki iş fırsatlarını değerlendirdikleri görülmektedir. Bu durum anket yapılan bazı tarım işçileri için de geçerlidir. Ankete katılan tarım işçilerinden %28.04'ü tamamen ve %47.66'sı da kısmen olmak üzere gelecekte tarım işçiliğine devam etmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir.

Benzer şekilde, anket yapılan tarım işçilerinden %42.99'u tamamen ve %37.38'i de kısmen olmak üzere deprem sonrasında başka işte çalışma imkânı olması durumunda mevsimlik işten vazgeçebileceklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, kendisine ve ailesine daha iyi yaşam şartları sunan şehirde sosyal güvenceli (sigortalı) sabit maaş garantili bir işte çalışmanın mevsimlik tarım işçiliği gibi daha zor çalışma şartları sunan bir işe kıyasla tercih edilebilmesi olarak açıklanabilir. Ayrıca şehirdeki sigortalı bir işten daha iyi koşullarda emekli olunabileceği fikri de bunda oldukça etkilidir.

Çizelge 3.26. Depremden etkilenme ile bazı kriterler arasında ki-kare analiz sonuçları

	Depremden Etkilenenler		Depremden Etkilenmeyenler		Genel		Ki-kare analizi sonuçları
	F	%	F	%	F	%	
Tarım alanlarında hasar oldu mu?							Chi-Sq =
Oldu	34	31,8	5	4,7	39	36,4	16,875.
Olmadı	13	12,1	18	16,8	31	29,0	DF = 2.
Kısmen oldu	20	18,7	17	15,9	37	34,6	P-Value =
Toplam	67	62,6	40	37,4	107	100	0,000
Ürün kaybı yaşandı mı?							Chi-Sq =
Yaşandı	37	34,6	5	4,7	42	39,3	19,447.
Yaşanmadı	11	10,3	15	14	26	24,3	DF = 2.
Kısmen yaşandı	19	17,8	20	18,7	39	36,4	P-Value =
Toplam	67	62,6	40	37,4	107	100	0,000
İşçi temininde zorluklar yaşandı mı?							Chi-Sq =
Yaşandı	24	22,4	8	7,5	32	29,9	7,631.
Yaşanmadı	15	14	19	17,8	34	31,8	DF = 2.
Kısmen yaşandı	28	26,2	13	12,1	41	38,3	P-Value =
Toplam	67	62,6	40	37,4	107	100	0,022

Çizelge 3.27. (Devam) Depremden etkilenme ile bazı kriterler arasında ki-kare analiz sonuçları

	Depremden Etkilenenler		Depremden Etkilenmeyenler		Genel		Ki-kare analizi sonuçları
	F	%	F	%	F	%	
Tarımsal ilaç fiyatlarında artış oldu mu?							Chi-Sq =
Oldu	18	16,8	4	3,7	22	20,6	8,923.
Olmadı	29	27,1	29	27,1	58	54,2	DF = 2.
Kısmen oldu	20	18,7	7	6,5	27	25,2	P-Value =
Toplam	67	62,6	40	37,4	107	100	0,012
Barınma sorunu yaşadınız mı?							Chi-Sq =
Yaşadım	37	34,6	3	2,8	40	37,4	31,749.
Yaşamadım	13	12,1	27	25,2	40	37,4	DF = 2.
Kısmen yaşadım	22	20,6	10	9,3	32	29,9	P-Value =
Toplam	67	62,6	40	37,4	107	100	0,000
Göç etmeyi düşündünüz mü?							Chi-Sq =
Göç etmeyi düşündüm	19	17,8	5	4,7	24	22,4	11,965.
Göç etmeyi düşünmedim	29	27,1	31	29	60	56,1	DF = 2.
Kısmen düşündüm	19	17,8	4	3,7	23	21,5	P-Value =
Toplam	67	62,6	40	37,4	107	100	0,003

6 Şubat Depreminden Etkilenme ile Bazı Kriterler Arasında İlişki

Depremden etkilenme durumu ile tarım alanlarında hasar ve ürün kaybı olduğunu düşünme, işçi temininde zorluk, tarım işçisi talebinde azalma, iş bulma süresinde uzama, pazara ulaşmada ve tarımsal girdi temininde zorluklar, tarımsal girdi fiyatlarında artış, toprak verimliliğinde azalma, mevsimsel iş rotasında ve çalışma şartlarında değişiklik, aile bireylerinde tarım işçiliğini bırakma durumu, gelecekte tarım işçisi olarak çalışma düşüncesi, barınma sorunu, göç etme düşüncesi, arasında farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan ki-kare analizi sonucunda depremden etkilenme ile tarım alanlarında hasar ve ürün kaybı olduğunu düşünme, işçi ve tarımsal girdi temininde zorluklar, tarımsal girdi fiyatlarında artış, barınma sorunu ve göç etmeyi düşünme kriterleri arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Depremden Etkilenme ile Tarım Alanlarında Hasar Olduğunu Düşünme Arasında İlişki

Mevsimlik tarım işçisi olarak çalışanların üçte birden fazla bir bölümü (%36.4) 6 Şubat 2023 depreminin tarım alanlarında hasar oluşturduğunu, %29.0'u hasar oluşturmadığını, %34.6'sı

kısmen bir hasar oluşturduğunu düşünmektedir. Depremden etkilenme ile tarım alanlarında hasar olduğunu düşünme arasında bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda bu iki kriter arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlara göre, gruplar arasında en önemli farklılığı, depremden etkilenmeyenler içerisinde tarım alanlarında hasar oluştuğunu düşünenler oluşturmuştur. Analiz sonucunda ortaya çıkan dağılıma göre, depremden etkilenmeyenler içerisinde tarım alanlarında hasar olduğunu düşünenler beklenenden azdır. Depremden etkilenenler içerisinde tarım alanlarında hasar olduğunu düşünenler ise beklenenden fazladır. Diğer bir ifade ile depremden etkilenenler tarım alanlarında hasar oluştuğunu beklenenden fazla oranda düşünürken, etkilenmeyenler beklenenden daha az oranda düşünmektedir. Bu durum tarım işçilerinin depremin etkilerini gözlemlene olanaklarıyla ilişkilendirilebilir. Ayrıca tarım alanlarına yakın olanlar hasarın varlığını bildirirken, daha engebeli alanlarda ikamet edenler hasar olmadığını bildirmiş olabilir.

Depremden Etkilenme ile Tarımsal Ürün Kaybı Olduğunu Düşünme Arasında İlişki

Tarım işçilerinin %39.3'ü depremin tarımsal ürün kaybı oluşturduğunu, %24.3'ü ürün kaybı oluşturmadığını, %36.4'ü kısmen ürün kaybına neden olduğunu düşünmektedir. Depremden etkilenme ile tarımsal ürün kaybı arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla kiki-kare analizi yapılmıştır.

Analiz sonuçları, bu iki kriter arasında farklılık olduğunu ortaya koymuştur. Gruplar arasında en belirgin farklılık, ürün kaybı olduğunu düşünen depremden etkilenen ve etkilenmeyenler gruplarında görülmüştür. Depremden etkilenmeyenler tarımsal ürün kaybı yaşandığını beklenenden daha düşük oranda belirtirken, depremden etkilenenler içerisinde beklenenden yüksek bir oran tarafından tarımsal ürün kaybı yaşandığını ifade edilmiştir. Bu sonuç, depremden etkilenme ve tarım alanlarında hasar oluştuğu düşüncesi arasında yapılan analiz sonucu ile benzerlik göstermektedir. Depremden etkilenme, tarım alanlarında hasar oluşumu ve buna bağlı olarak tarımsal ürün kaybı yönündeki değerlendirmeler, yapılan analiz sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Depremden Etkilenme ile İşçi Temininde Yaşanan Zorluklar Arasında İlişki

Mevsimlik tarım işçilerinin %29.9'u deprem sonrasında işçi temininde zorluklar yaşandığını ifade etmişlerdir. %31.8'i herhangi bir zorluk yaşanmadığını, %38.3'ü bu konuda kısmen zorluklar yaşandığını bildirmişlerdir. Depremden etkilenme ile işçi temininde yaşanan zorluklar arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ki-kare analizi yapılmıştır.

Analiz sonuçları, iki değişken arasında istatistiksel olarak farklılık bulunduğunu ortaya koymuştur. Depremden etkilenmeyenlerin işçi temininde zorluklar yaşandığını beklenenden yüksek oranda bildirdikleri, buna karşılık depremden etkilenenlerin daha düşük oranda işçi temininde zorluklar yaşandığını belirttikleri tespit edilmiştir.

Depremden Etkilenme ile Tarımsal İlaç Fiyatlarında Artış Arasında İlişki

Tarım işçilerinin %20.6'sı deprem sonrasında tarımsal ilaç fiyatlarında artış olduğunu, %54.2'si fiyatlarda artış olmadığını, %25.2'si kısmen bir artış olduğunu ifade etmiştir. Depremden etkilenme ile tarımsal ilaç fiyatlarında artış arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla analiz yapılmıştır.

Analiz sonuçları, iki değişken arasında istatistiksel olarak farklılık bulunduğunu ortaya koymuştur. Depremden etkilenmeyenler içerisinde tarımsal ilaç fiyatlarında artış olduğunu bildirenler beklenenden az orandadır. Aynı grupta (depremden etkilenmeyenler) tarımsal ilaç fiyatlarında artış olmadığını bildirenlerin oranı ise beklenenden daha fazladır.

Depremden Etkilenme ile Barınma Sorunu Arasında İlişki

Mevsimlik tarım işçilerinin %37.4'ü deprem sonrasında barınma sorunu yaşadığını, %37.4'ü yaşamadığını, %29.9'u kısmen sorun yaşadığını belirtmiştir. Depremden etkilenme ile barınma sorunu yaşama arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla analiz yapılmıştır.

Analiz sonuçları, iki değişken arasında istatistiksel olarak farklılık bulunduğunu ortaya koymuştur. Depremden etkilenmeyenler içerisinde barınma sorunu yaşamadığını bildirenler beklenenden daha fazla, depremden etkilenenler içerisinde barınma sorunu yaşadığını bildirenler beklenenden daha azdır. Bu durum, deprem bölgesine yapılan yardım ve destekler ile deprem sonrasında temel ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışılması çabasının bir sonucu olabilir.

Depremden Etkilenme ile Göç Etmeyi Düşünme Arasında İlişki

Tarım işçilerinin %22.4'ü deprem sonrasında göç etmeyi düşündüğünü, %56.1'i göç etmeyi düşünmediğini, %21.5'i kısmen bu fikri düşündüğünü ifade etmiştir. Depremden etkilenme ile göç etme düşüncesi arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ki- kare analizi yapılmıştır.

Analiz sonuçları, iki değişken arasında istatistiksel olarak farklılık bulunduğunu ortaya koymuştur. Depremden etkilenmeyenler içerisinde göç etmeyi düşünmeyenlerin oranı beklenenden daha fazladır. Aynı grup içerisinde (depremden etkilenmeyenlerin) kısmen göç etmeyi düşünenlerin oranı beklenenden daha düşüktür. Depremden etkilenen grupta ise göç etme fikrinde olanlar beklenenden yüksek orandadır.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

6 Şubat 2023'te Türkiye'de, merkez üssü K. Maraş'ta 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde ve hissedilen şiddeti 11 olan iki büyük yıkıcı deprem yaşanmıştır. Jeofizikçilere göre, deprem geçmişlerine bakıldığında bu denli yıkıcı bir depremin aynı gün üst üste görülmediğini belirtmişlerdir. Yaşanan bu depremlerin dünyada ilk olmaları sebebi ile “yüzyılın felaketi” olarak adlandırılmıştır. Bu verilere göre 500 kilometre uzunluğundaki Doğu Anadolu Fay Hattı'nın kırılması ile özellikle tarım arazileri ve kötü inşa edilen yüz binlerce ev ve iş yeri yıkılmıştır. 55 binden fazla insan hayatını kaybettiği bu felakette, tarım ve sanayi sektörleri gerileme dönemine geçmiş ve bölge ekonomisi çökme noktasına gelmiştir. Maddi hasarın 100 milyar doları aştığı tahmin edilmektedir. İnsani, teknik ve diğer yardımlarda süreçte yaşanan gecikmelerden ötürü, ekonomik ve siyasi yönetimde eksiklik ve aksaklık yaşansa da ülkenin dayanışmacı sosyo-ekonomisi sayesinde süreç hızlanmış bölge halkının yaraları iyileşmeye başlamıştır. (Kalaycı, 2023).

Mevsimlik tarım işçilerinde görülen mülkiyet eksikliği, eğitim düzeyinin düşüklüğü, sağlıksız yaşam koşulları, mevsimlik tarım işçilerinin dışlanması ve yabancılaştırılması, özellikle çocukların çocukluktan yoksun bırakılması temel bir sorundur. Mevsimlik gezici tarım işçileri geçici ve göçebe hayatlar yaşadıkları için, çocukları da erken yaşta çalışma hayatına başlamak zorunda bırakılmaktadır. Ayrıca fiziki olarak tarlada çalışma için yetersiz olan çocuklar da çadırdaki işlere yardım etme sorumluluğunu üstlenmektedirler. Geçim sebebi ile bu nesilden çocuk olmadan yetişkin olması istenmektedir. Gündelik yaşamları da sağlıksız koşullar altında devam etmektedir. Tuvalet, banyo veya mutfakları olmayan bu insanlar, su kenarına kurdukları naylon çadırlarda bir arada yaşamaktadırlar. Güvenli olmayan içme suyu, hayvan tehditleri ve tıbbi bakım eksikliğinden kaynaklanan sağlık sorunları, yıkıcı sonuçlara yol açmaktadır. Milyonlarca mevsimlik tarım işçisinin yaşadığı tüm zorluklara rağmen, aldıkları ücretler temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemektedir. Tarım sektörünün en örgütsüz sektör olduğu düşünüldüğünde, bu durumun çözümü tamamen devlete bırakılmış durumdadır. Kısaca özetlediğim sorunlara daha fazla ayrıntı eklemek

mümkündür. Tüm bunlar Türkiye için sosyal ve ekonomik bir sorun teşkil etmektedir. (Kangal, 2015).

Yukarıda verilen bilgiler bir arada değerlendirildiğinde çalışmada mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşullarının bilinmesi ve Kahramanmaraş ili Onikişubat, Pazarcık, Dulkadiroğlu, Türkoğlu ilçelerinde mevsimlik tarım işçiliği yapan kişilerin ve onların ailelerinin 2023 Kahramanmaraş depremlerinden etkilenme durumları dikkate alınarak yaşadıkları zorlukları belirlenip uygun olan çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada Türkiye’de 2023 yılında meydana gelen depremin mevsimlik tarım işçileri üzerinde ne gibi etkilere sebep olduğu araştırılmıştır. Bu amaçla Kahramanmaraş ili Onikişubat, Pazarcık, Dulkadiroğlu, Türkoğlu ilçelerinde mevsimlik tarım işçiliği yapan kişilerin ve onların ailelerinin 2023 Kahramanmaraş depremlerinden etkilenme durumları dikkate alınarak yaşadıkları zorlukları belirlenmiştir. Çalışma kapsamında, mevsimlik tarım işçilerinin depremler sırasında yaşadıkları zorluklar; çalışma saatleri, barınma, sağlık, çalıştıkları bölgelerdeki tarım arazilerinin depremden etkilenme durumları, deprem sonrası barınma eğitim ve sosyal desteklemeler gibi farklı soruların yer aldığı anketler hazırlanarak Kahramanmaraş bölgesindeki tarım işçilerine uygulanmıştır. Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin eğitim seviyesinde ilkokul mezunu (%30.84), ortaokul mezunu (%20.56), lise mezunu (%18.69), okur-yazar olmayan (%18.69), lisans (%10.2) ile yüksek lisans ve üzeri (%0.94) mezunlar takip etmektedir.

Kahramanmaraş’taki arazi yapılarının kısmen de olsa engebeli olması teknolojik imkânlardan faydalanmayı kısıtladığından dolayı mevsimlik tarım işçisi istihdamına gerek duyulduğu belirlenmiştir.

Araştırma bölgesi ile birlikte 11 ili etkileyen depremde işçilerin %68,22 si Kahramanmaraş’ta bulunduğunu ve diğerleri de çevre illerde ikamet ettiğini ifade etmişlerdir. Depremden doğrudan etkilenen tarım işçilerinin oranının fazla olması depremin sadece merkezi yerleri değil kırsal bölgeleri de büyük oranda etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ki-kare analizi sonucunda depremden etkilenme ölçütleri ile tarımsal alanlarda hasar ve ürün kaybı olduğuna inanma, işçi ve tarımsal girdi temininde yaşanan zorluklar, tarımsal girdi fiyatlarındaki artış, konut sorunu ve göçü düşünme arasında farklılık olduğu görülmüştür.

Araştırma bölgesinde yapılan bu çalışmada, ankete katılan tarım işçilerinin %49.53 erkek ve %50.47 kadınlardan oluştuğu gözlemlenmiştir. Aile içerisinde eşlerin birlikte çalışması ve gelire katkı sağlaması bu oranlarda etkili olmuştur.

Mevsimlik tarım işçilerinde lisans mezunlarının önceki yıllara göre arttığı, işsizliğin yanı sıra yaşanan deprem felaketinden sonra şehirde yaşanan geçim kaynakları sıkıntısı barınma sorunları gençleri yevmiye usulü çalışmaya sevk etmiştir.

Deprem sebebi ile evini kaybeden birçok aile de konteyner da olsa barınma amaçlı kiracı konumuna geçmiştir.

Tarımda mevsimlik işçi olarak çalışan tarım işçilerinin genellikle birey sayısı bakımından kalabalık bir aile yapısına sahip olduğu belirlenmiştir. Depremin sebep olduğu maddi sorunların ailedeki çoğu bireyin çocuk işçi olarak bile olsa ev ekonomisine katkı sağlamak zorunda olduğu görülmüştür.

Tarım işçilerinin en çok çalıştığı ayların Temmuz, Ağustos, Nisan, Mart ve Eylül ayları olarak belirlenmiştir. Ürüne göre değişmekle birlikte, ekim, çapalama, gübreleme, sulama, budama ve hasat dönemlerinde çok sayıda mevsimlik işçi çalıştırılmaktadır. Kış aylarında mevsimlik işçiye ihtiyaç duyulmadığı bölgede iklim şartları ve ürün çeşitliliğinin iş şekli ve süresi üzerinde etkili olduğu savunulabilir.

Kahramanmaraş'taki arazi yapılarının kısmen de olsa engebeli olması teknolojik imkânlardan faydalanmayı kısıtladığı bu sebeple en çok işçi çalıştırılan faaliyet alanının hasat ve çapalama olduğu belirlenmiştir.

Günlük çalışma ücretleri kadın erkek için 700-750 TL, çocuk işçi için ise 500-550 TL arasında aldıklarını beyan etmişlerdir. İşçilerden sorumlu çavuşlar devlet işçi desteklemesinin 500 TL olduğunu, ancak bu destekleme için sosyal güvence yapma zorunluluğundan ötürü

işverenlerin buna sıcak bakmadığını vurgulamıştır. Mevsimlik işçilerin herhangi bir kurumsal firmada çalışan işçilere göre herhangi bir sağlık ve diğer güvencesi olmamakla birlikte aylık bazda ücret olarak da daha az aldığı görülmektedir.

Araştırma bölgesi ile birlikte 11 ili etkileyen depremde işçilerin %68.22 si Kahramanmaraş'ta bulunduğunu ve diğerleri de çevre illerde ikamet ettiğini ifade etmişler ve bunların %62.62 si depremden doğrudan etkilendiğini belirtmişlerdir. Doğrudan etkilenmeyen kesim ilçe olarak deprem üssü bölgesinden uzakta veya daha az hasarla atlatmış olması doğrudan etkilenme durumunda önemli yer tutmaktadır.

Depremin tarım alanlarına olan etkisi, tarım alanlarındaki hasar ve buna bağlı tarımsal ürün kayıplarına ilişkin değerlendirmeler analiz sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Tarım çalışanlarının %39,3'ü depremin tarımsal ürün kaybına neden olduğunu düşünürken, %24,3'ü ürün kaybına neden olmadığını, %36,4'ü ise kısmi ürün kaybına neden olduğunu düşünmektedir. Birbirine yakın olan bu değerlere göre işçilerin bu konuda tam bilgilerinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Analiz sonuçları, bu iki kriter arasında farklılık olduğunu ortaya koymuştur. İlçelerinde yaşanan kayıplar hasarlar işçilerin sorulara cevaplarını önemli ölçüde etkilemektedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin %29,9'u depremden sonra işçi bulmakta zorluk çektiğini belirtirken, %31,8'i hiçbir zorluk çekmediğini, %38,3'ü ise biraz zorluk çektiğini belirtmiştir. İkamet olarak tarım alanlarına ulaşım imkânı daha rahat ve iyi olan işçiler deprem döneminde iş bulma açısından daha az etkilenmiştir.

Tarım işçilerinin %20,6'sı deprem sonrasında tarımsal ilaç fiyatlarında artış belirtirken, %54,2'si fiyatlarda artış olmadığını, %25,2'si kısmen bir artış olduğunu belirtmiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin %37,4'ü deprem sonrasında barınma sorunu yaşadığını, %37,4'ü yaşamadığını, %29,9'u kısmen sorun yaşadığını belirtmiştir. Burada da işçilerin fay hattına yakın olması ikamet ettiği ilçe önemli gerekçelerdendir.

Deprem döneminde tarım işçilerinin %22,4'ü deprem sonrasında göç etmeyi düşündüğünü, %56,1'i göç etmeyi düşünmediğini, %21,5'i kısmen bu fikri düşündüğünü ifade etmiştir. Maddi manevi yaşanan kayıplar, ülke olarak psikolojik açıdan kötü bir dönemden geçilmesi yöre halkını daha derinden etkilemiştir.

Tarım sektörü, gıda güvenliği, öz yeterlilik, beslenme alışkanlıkları ve politika araçlarını kapsayan çok yönlü ve sistematik bir yaklaşımı kapsar. Son yıllarda, dünya nüfusunun her geçen gün artmasıyla birlikte tarım, ülkeler, politika yapıcılar ve akademisyenler için ele alınması gereken önemli bir konu haline gelmiştir.

Son yıllarda, dünya nüfusu artmaya devam ettikçe, tarım, ülkeler, politika yapıcılar ve akademisyenler için ele alınması gereken önemli bir konu haline gelmiştir. Değişen iklim koşulları, küresel ekonomik dalgalanmalar nedeniyle artan maliyetler ve üretim ve tüketimin değişen doğası gibi faktörlerden etkilenen tarım sektörü, gıda sürdürülebilirliğinde önemli bir rol oynamaktadır.

Özellikle Birleşmiş Milletler tarafından vurgulanan "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" doğrultusunda açlığın ortadan kaldırılması hedefi, tarım sektörünün önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Dünya üzerindeki toplumların düşük sağlık seviyeleri fiziksel ve ruhsal hastalıklara, hatta ölüme yol açar. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi, bu faktörlere ve bunların gelişim düzeylerine bağlıdır. Bir ülke içinde ve şehirler, bölgeler içinde bile gelişmişlik düzeyleri arasında farklılıklar vardır. Bu eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için, risk altındaki bölgeleri izlemek ve ihtiyaçlarına göre uygun müdahale programları geliştirmek hayati önem taşımaktadır.

Özellikle deprem vb. afet durumlarında sağlık hizmetlerinden faydalanma, barınma, düzenli gelir elde etmenin bu zorlu süreci daha az hasarla atlatabilmek için öneminin anlaşılması elzem bir durum olmuştur. Kanunlarla ve yasalarla işveren ve işçi arasında mevsimlik tarım işçilerinin lehine olacak biçimde köprü kurulmalı, aksaklıklar ve problemler için denetimler sıklaştırılmalıdır. Günlük çalışma ücretlerinde ve çalışma saatlerinde iyileştirme yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akdemir, Ş., Sahli, Z., Kougnigan, E., Tuna, K. E., Örtülü, M., Akinci, S., ve Narci, G., 2023. Socio-economic impact of the earthquakes of February 2023 on agricultural production of Türkiye. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture & Rural Development, 23(2).
- Ata, R., 2020. Gezici mevsimlik tarım işçileri ve sosyal hizmet ihtiyacı: Adıyaman il örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=4J_FzTwrMCH4qBROpXPH_ytgs9mUyvuR3CCeG02VeRIP6X_FtZqij3ZV7EDcjPKl
- Bachev, H., & Ito, F., 2015. Agri-food sector impact of March 2011 earthquake and tsunami in Northeastern Japan. Trends Journal of Sciences Research, 2(1), 21-38.
- Bhula-or, R., ve Ikemoto, Y., 2014. Migrant workers's employment and their working conditions in the post-disaster recovery period: Case study of the 2011 Great East Japan earthquake. International Journal of Economic Practices and Theories, 4(6), 995-1006.
- Bozdoğan, Y. E., 2023. Kahramanmaraş İli Deprem Risk Değerlendirmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Coğrafya Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Candan, E. ve Özalp Günel, S., 2013. Tarımda kadın emeği. Tarım Ekonomisi Dergisi, 19(1): 93-101. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/253473>
- Çalgüner, C., 1943. Türkiye'de ziraat işçileri. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Basımevi. [Adobe Acrobat Reader sürümü]. Erişim Adresi: https://kutuphane.tarimorman.gov.tr/pdf_goster?file=7ea5ce4772862a80a29d10d1a47e5f12#book/5
- Çiftçiyi topraklandırma hakkındaki 4753 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler ve geçici maddeler eklenmesine dair kanun (1950, 27 Mart). Resmi gazete (Sayı: 7467). Erişim adresi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/kanunlar_kararlar/kanuntbmmc032/kanuntbmmc032/kanuntbmmc03205618.pdf
- Di Pietro, G., ve Mora, T., 2015. The effect of the L'Aquila earthquake on labour market outcomes. Environment and Planning C: Government and Policy, 33(2), 239-255.
- Doğanses, E., 2023. Covid-19 Pandemi Sürecinde Tarımsal Ürün Ve Gıdada Tüketici Davranışlarının İncelenmesi: Ankara İli Araştırması, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Dolu, A., ve İkizler, H., 2023. The effects of major earthquakes on the labor market: evidence from Turkey. International journal of social economics, 50(5), 662-674.
- Duman, H., 2024. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Ve Türkiye Afet Yönetimi Sistemine İlişkin Bir Değerlendirme. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Afet Ve Acil Durum Anabilim Dalı, İstanbul.
- Epstein, K., DiCarlo, J., Marsh, R., Ray, I., ve Måren, I., 2017. Coping strategies of smallholder farming communities after the 2015 Nepal earthquake: insights into post-disaster resilience and social-ecological change. Case Studies in the Environment, 1(1), 1-12.

- Gauchan, D., Joshi, B. K., ve Ghimire, K., 2017. Impact of 2015 earthquake on economy, agriculture and agrobiodiversity in Nepal. Rebuilding Local Seed System of Native Crops in Earthquake Affected Areas in Nepal. Proceedings of National Sharingshop.
- Görücü, İ. ve Akbıyık, N., 2010. Türkiye'de mevsimlik tarım işçiliği: Sorunları ve çözüm önerileri. Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 3(5): 189-219.
- Güney, F., 2023. 24 Ocak 2020 Elazığ-Sivrice Depreminin Malatya İlindeki Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Fiziki Coğrafya Programı, Elazığ. <https://kahramanmaras.ktb.gov.tr/TR-142132/genel-bilgiler.html> (Erişim Tarihi:09.08.2025)
- <https://www.dogaka.gov.tr/dogu-akdeniz/kahramanmaras/tarim-ve-hayvancilik> (Erişim Tarihi:09.08.2025)
- ILO, 2003. Decent work in agriculture. Erişim adresi: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/publication/wcms_161567.pdf
- İpekçioğlu, Ş., Büyükhatipoğlu, Ş., Monis, T., Özel, R. ve Bayraktar, M., 2012. Mevsimlik tarım işçilerinin ekonomik-sosyal sorunları ve çözüm önerileri. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 138-144.
- Kalaycı, İ., 2023. Destroying effects of twin earthquakes on the economy and agriculture in Turkey: lessons of Japan. AIMS International Journal of Management, 17(3).
- Kangal, G., 2015. Türkiye'de Mevsimlik Tarım İşçilerinin Durumu: Patates Ve Narenciye Toplama İşçileri Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Çalışma Sosyolojisi Bilim Dalı, Sivas.
- Kara, N., 2021. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşulları ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Karasu İlçesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Tokat.
- Konagai, K., 2011. 'Earthquake-induced soil displacements and their impact on rehabilitations', Proc. Jpn. Acad., Ser. B 87 (No 8), 433-448.
- Kontaş Azaklı, T., Kabataş Yıldız, M., ve Sal, S. 2025. Experiences of migrant seasonal agricultural worker mothers in earthquakes: A phenomenological study. International Journal of Social Psychiatry, 71(3), 585-597.
- Kutlu, S., 2011. Erişkin göçebe mevsimlik tarım işçilerinin yaşama kalitesi düzeyi ve etkileyen faktörler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi/tezgoster?key=zq1_zoq-b18gc2rt9c2jglavgqir4aggvxlspz5iddaz0k8vmke-xyo-vvtftvmy
- Li, Y., 2024. Do natural disaster affect rural labor migration? Evidence from the Wenchuan earthquake in China. Economic Analysis and Policy, 81, 996-1006.
- Lian, P., Zhuo, Z., Qi, Y., Xu, D., ve Deng, X., 2021. The impacts of training on farmers' preparedness behaviors of earthquake disaster—evidence from earthquake-prone settlements in rural China. Agriculture, 11(8), 726.
- Özbekmezce İ. ve Sahil, S., 2004. "Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal, Ekonomik ve Barınma Sorunlarının Analizi", Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der., Cilt 19, (No 3), s.263.
- Özkan, G., 2022. Mevsimlik Tarım İşçisi Yaşlı Bireylerin Yaşam Deneyimleri ve Sosyal Hizmet Gereksinimleri: Sivas İli Örneği. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler

- Enstitüsü Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.190.
- Özkan Boyraz, G. ve Çağlar, T., 2023. “Mevsimlik tarım işçiliğinin görülmeyen ve duyulmayan kesimi: yaşlı işçiler”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(2): 427-451.
- Özkan, S., 2023. Covid-19 Pandemisinin Tarım Çalışanlarına Etkisi: Çanakkale İli Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Bandırma On yedi Eylül Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Bandırma.
- Öztürk, Ç., 2019. Kahramanmaraş İlindeki Gezici Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyoekonomik Durumu ve Sosyal Güvenlik Sorunları. (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Selek Öz C., Bulut E., 2014. “Düzenli İş” Bağlamında Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma Koşullarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. *Bilgi sosyal*, (1), s.99-121.
- Sert, Ö. ve Nazlıoğlu, A., 2016. Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Genel Yayını, Yayın No: 44. Erişim Adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/medias/4604/rehber27.pdf>
- Shamsie, Y., 2012. Haiti's Post-Earthquake Transformation: What of Agriculture and Rural Development?. *Latin American Politics and Society*, 54(2), 133-152.
- Solmaz, B., 2010. Tarımda Çalışanların Sosyal Güvenliği: Tokat İli Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Tokat.
- Sun, Mengjie, B.Chen, J. Ren, T. Chang, ‘Natural Disaster's Impact Evaluation of Rural Households’ Vulnerability: The case of Wenchuan earthquake’, *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, vol. 1, 2010, 52-61, <https://doi.org/10.1016/j.aaspro.2010.09.007>.
- Takabe, I., ve Inui, T., 2013. The estimation of great earthquake impacts on Japanese labor market, agricultural sector and GDP. In *Proceedings 59th ISI World Statistics Congress* (pp. 25-30).
- Tiryaki Yenilmez, D., 2024. Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Yaşamı: Gaziantep’te Fıstık Toplama İşçileri Örneği. (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tümer, E., 2024. Şubat 2023 Depremi Sonrası Antakya’da Geçici Konaklama Merkezlerinde Konaklayan 18-65 Yaş Arası Yetişkinlerin Deprem Sonrası Travma Düzeyi ve Beslenme Durumunun Saptanması (Yüksek Lisans Tezi), İstinye Üniversitesi, Beslenme ve Diyetetik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yasmin, T., Khattak, R., & Ngah, I., 2013. Facilitating earthquake-affected Rural women communities toward sustainable livelihoods and agriculture. *Agroecology and Sustainable Food Systems*, 37(5), 592-613.
- Yeniay, G., 2011. Mevsimlik Tarım İşçiliği: Giresun Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Kalkınma İktisadı ve İktisadi Büyüme Bilim Dalı, İstanbul.

EKLER

Ek.1. Kahramanmaraş Depremlerinin Tarım İşçileri Üzerindeki Etkileri Anketi

Lütfen aşağıdaki soruları dikkatlice cevaplayınız. Her sorunun altında belirtilen şıklardan birini seçiniz.

1. Cinsiyetiniz nedir?

- Kadın
- Erkek

2. Yaş aralığınız nedir?

- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56 ve üzeri

3. Eğitim durumunuz nedir?

- Okur-yazar Olmayan,
- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Üniversite
- Yüksek Lisans ve üzeri

4. Medeni durumunuz nedir?

- Evli
- Bekar
- Diğer

5. Bekar ise kimle kalıyor

- Yalnız
- Aile
- Diğer

6. Oturduğunuz evin durumu

- Ev sahibi
- Kira

7. Ailedeki birey sayısı kaçtır.
8. Ailede mevsimlik işlerde çalışan birey sayısı kaçtır.
9. İkamet yeriniz (il/ilçe/)
10. Yıllık Çalışma Zamanı (hangi aylar)

☐ Kış	☐ İlkbahar	☐ Yaz	☐ Sonbahar
☐ Aralık	☐ Mart	☐ Haziran	☐ Eylül
☐ Ocak	☐ Nisan	☐ Temmuz	☐ Ekim
☐ Şubat	☐ Mayıs	☐ Ağustos	☐ Kasım

11. Mevsimlik işlerde toplam çalışma süresi çalışıyorsunuz.
- 1 yıldan az
- 1-5 yıl
- 6-10 yıl
- 11 yıl ve üzeri

12. Yılda kaç gün mevsimlik işlerde çalışıyorsunuz.

13. Günlük çalışma süreniz ne kadar (saat)

- 7
- 8
- 8 saatten fazla

14. Günlük çalışma ücreti ne kadar.

Erkek =.....

Kadın =.....

Çocuk =.....

15. Mevsimlik işçi olarak yapılan işin türü ve süresi

Ürün	İş türü
☐ Meyve	☐ Ekim
☐ Pamuk	☐ Çapa
☐ Biber	☐ Sulama
☐ Sebze	☐ Hasat
☐ Diğer	☐ Diğer

16. Sosyal güvenceniz var mı?

- Evet
- Hayır

17. Çalışma süresince barınma ihtiyaçlarınız nasıl sağlanıyor.

- İşveren tarafından
- Günlük taşımali servisle çalışılan yere ulaşım sağlanıyor.

18. Çalışma süresince sağlık ihtiyaçlarınız nasıl sağlanıyor.

- İşveren tarafından aylık sigorta
- İşveren tarafından günlük çalışan sigortası
- Sağlanmıyor

19. Depremlerden doğrudan etkilendiniz mi?

- Evet
- Hayır

20. Depremler sırasında hangi bölgede bulunuyordunuz?

- Kahramanmaraş
- Hatay
- Gaziantep
- Adıyaman
- Diğer

21. İş aldığınız yerlerin tarımsal faaliyetinde aksama oldu mu?

- Evet
- Hayır

22. Eğer aksama olduysa, ne kadar süreyle çalışmalarınıza ara verdiniz?

- 1 hafta
- 1 ay
- 3 ay
- 6 ay ve üzeri

23. Çalıştığımız bölge de tarım sektörü depremde nasıl etkilendi?

☐	Tarım alanlarında hasar oldu	Evet	Hayır	Kısmen
☐	Sulama olanakları etkilendi	Evet	Hayır	Kısmen
☐	Ürün kaybı yaşandı	Evet	Hayır	Kısmen
☐	İşçi temininde zorluklar yaşandı	Evet	Hayır	Kısmen
☐	Pazara ulaşma zorlukları yaşandı	Evet	Hayır	Kısmen
☐	Tarım işçiliği talebi azaldı iş bulamadık	Evet	Hayır	Kısmen
☐	İş bulma süremiz uzadı	Evet	Hayır	Kısmen
☐	Tarımsal ilaç ve gübre temininde zorluk yaşandı	Evet	Hayır	Kısmen
☐	Tarım makinelerinizde hasar meydana geldi mi	Evet	Hayır	Kısmen
☐	Yeniden tarımsal üretime başlamak zor oldu mu?	Evet	Hayır	Kısmen
☐	Toprak verimliliğinde azalma hissettiniz mi?	Evet	Hayır	Kısmen
☐	Su kaynaklarına erişiminiz etkilendi mi?	Evet	Hayır	Kısmen
☐	Sulama kanalları hasar gördü mü?	Evet	Hayır	Kısmen
☐	Tarım ilaçları fiyatlarında artış gözlemlediniz mi?	Evet	Hayır	Kısmen

24. Deprem sonrası devlet ve diğer kurumların destekleme durumları ?

☐	Tarımsal kredilere başvurduunuz mu?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Devlet desteklerinden yararlandınız mı?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Yerel yönetimlerden destek aldınız mı?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Sivil toplum kuruluşlarından destek gördünüz mü?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Tarımsal desteklerin artırılması gerektiğini düşünüyor musunuz?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen

25. Deprem sonrası Barınma / Eğitim / Sosyal destek durumu

☐	Barınma sorunu yaşadınız mı?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Göç etmeyi düşündünüz mü?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Mevsimsel iş rotanızda değişiklik oldu mu?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Başka bir sektöre geçiş yaptınız mı?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Çalışma şartlarınız değişti mi?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Çalışma ücretlerindeki artış oranı yeterliydi	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Psikolojik destek aldınız mı?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Sağlık hizmetlerine erişimde zorluk yaşadınız mı?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Aile bireylerinizden tarım işçiliğini bırakmak zorunda kalan oldu mu?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Çocuklarımızın eğitimi depremden etkilendi mi?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Çalışma saatlerinizde değişiklik oldu mu?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Sigorta veya sosyal güvence sıkıntısı yaşadınız mı?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Gelecekte tarım işçiliğine devam etmeyi düşünüyor musunuz?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen
☐	Deprem sonrası başka işte çalışma imkanı olması durumunda mevsimlik işten vazgeçme durumu	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Kısmen

Ek.2.

ÖZGEÇMİŞ

